Fredrikshamn och deß Omgifning.

Sjö- och Stapel-Staden

FREDRIKSHAMNS HISTORIA,

ifrån Stadens grundläggning

intill närvarande tid,

uti

Kronologisk Öfversigt,

med föregående tafla af Kymmenegårds Län,

af

P. G. Wikman,

Translator wid Kejs. Gewär-Faktoriet i Systerbäck,
Ledamot af Finska Litt.-Sällskap.

Wiborg,
JOHANNA CEDERWALLER & SON.
1846.

IMPRIMATUR

Gabr. Rein.

Förord.

Då numera näſtan ett decennium förlidit ifrån början af år 1837, då jag hos den Finſka häfdeteckningens reſpective Wänner anmält till ſubſcription min födelſeorts Fredrikshamns ſtads hiſtoria, och en hiſtoriſk karta öfwer ſtaden och deß omgifning förutgått, åligger det mig att uppwakta reſp. Subſcribenter med ſjelfwa hufwudarbetet. — Sinnad att, ſåwidt hinder icke möta, utgifwa en ny, till form och innehåll fullſtändigare, bearbetning deraf å annat ſpråk (tyſka eller ryſka), hwartill utkaſt redan blifwit gjorda, får jag, under hoppet af ett wälwilligt upptagande, härmed wördſamt öfwerlemna ett Sammandrag af det hela, upptagande, ſå mycket utrymmet medgifwit, reſultaterna af ihärdiga underſökningar. De hithörande upplyſande bilagor, plancher, m. m. ſkola, ſå fort ſke kan, efterfölja.

Finlands hiſtoriſka minnen och i ſynnerhet deß öſtra provinſers, genom hwilka främmande och Finſka folkſlag till de weſtra och norra delarne af fosterlandet inwandrat, förtjena i högre grad ej allenaſt Landets inbyggares, utan äfwen deß grannars — ja äfwen hela den bildade werldens — uppmärkſamhet. — Allenaſt det ſpråk, ſom talas af Finnarne i nejderna af Fredrikshamn och Wiborg ſamt längre åt öſter, utgör ett rikt fält för Filologers och Hiſtorici forſkningar. — Jag wågar derföre tro, att ett med Styrelſens bifall i

Fredrikshamn inrättadt lärdt och werkſamt Sällſkap kunde bliſwa, för uppdagandet af Finlands och Ryßlands forntid, ganſka nyttigt.

Fredrikshamn, eller det gamla Weckelax, lär förtjena de Lärdas uppmärkſamhet genom deß geografiſka läge, genom deß icke ringa minnen och de många i deß grannſkap boende icke Finſka Patriciſka, till en del förgätna ätters härkomſt. — Ehuru ſtadens murar icke bliſwit beſtänkte och helgade af ädelt hjelteblod, eller fallit ſåſom några af forntidens beſjungna werk: haſwa de likwäl ſkyddat öſtra provinſer, nemligen Karelen och Ingermanland. — Genom ſin beqwämliga hamn har orten ifrån längre tider tillbaka bliſwit beſökt af utländningar, i ſynnerhet af Holländare. — Fredrikshamns, Wiborgs och Kexholms ſamt Willmanſtrands m. fl. ſtäders ålder, torde icke kunna beſtämmas, emedan de ſannolikt i forntiden warit köpingar, eller handelsplatſer för Angler eller Ingler, Norrmänner, Sarer, Slawer, Fris- och Holländare ſamt för Hanſeförbundets ſtäder. — Å den höjd, ſom under namn af Linnamäki ſinnes nära Fredrikshamn, har troligen funnits fordom en trädborg för en rik Adelsmans behof. — En dylik borg har kanhända äfwen warit inrättad för Fogdens (Schultheiſers) räkning å Kymmenegård, ſom i äldre kartor kallas till Olsby (Olofsby). — Landet ſynes fordom haſwa utgjordt ett Länſyſtem, och en del af höfdingarne haſwa troligen kallat ſig Konungar (Chounings*), hwaraf Konungsböle i Pyttis ſocken torde härröra. — Efter äldre Ryſka kartor ſynes ſydöſtra delen af Finland, ifrån och med Hangöudd haſwa underlydt Nowogorodſka gebitet, och efter några Ryſka Hiſtorici meningar, ſkall hela wårt Fäderneſland jemte en del af Norrige warit med ſamma gebit efter Rurik införliſwadt. — Möjligt och troligt är det, att Rurik, jemte deß bröder och Ruſſo-Waregerna,

*) Ordet härledes från Belgiſkan.

ifrån Finland, i en tid då landets ſödra del war befolkad af Slawer, Friſar och Tyſkar, kommit till Ryßland. Efterkommande af Slawiſka (Oſtgermaniſka) ätter finnas ännu i nejden af Fredrikshamn. — Enligt Konung Magnus Smeks bref af år 1347, haſwa Kymmenegårds läns inwånare, eller de weſter om Korsnäs (Riſtniemi wid Uura ö) boende ſkärbönder, fordom betalt ſkatt till Vieland, ſom kan wara en öfwerſättning af ett främmande ord.

De af mig begagnade källor haſwa warit: i början traditioner och ålderſtigne, numera aflidne wittnens utſagor, Jorde- och Verifications-böcker, Mantals-längder, Protocoller, Kejſerliga och Kongliga Reſolutioner, Öfwerhetliga Förordningar, Kungörelſer, Manifeſter och Bref m. m., förwarade å Archiverna i Helſingfors, Borgå, S:t Michel, Fredrikshamn och Wiborg, tryckta Acter och Tidningar, Hallenbergs, Hyphofs, Tunelds, Porthans, Rühs', Leos, von Knorrings, Sumarokoffs och flere andra Ryſka författares ſamt fällſkaps arbeten, äfwenſom en del af Herrarne Profeßor Reins och Lector Gottlunds arbeten och källor ſamt Titulär-Rådet Saizoffs ſamlingar.

Gerna wille jag anſe detta hiſtoriſka förſök för ett antagligt bewis på min kärlek till fosterbygden, och om det ſkall uppmuntra unga medborgare, med hjerta och ſnille, att forſka inom hiſtoriens gebit, ſamt nedlägga frukterna deraf å Fäderneslandets heliga altare, ſå har jag werkat för ett godt ändamål.

Kiwinebb d. 29 Juli 1846.

P. G. Wikman.

Inledning.

Kymmenegårds Län i dess första omfång.

Det gamla Kymmenegårds Län (Gardia) beſtod ifrån och med hälften af **XVI** ſeklet (1545) till år 1723 af Wederlax (Wirolahti), Weckelax (Wehkalahti) och Pyttis (Pyhtä) Skatte-ſocknar, Elimä (Elimäki) Fjerding, af Kymmene (Kymi) och Lappträsk Församlingar, eller Kyrko-ſocknar, ſamt af utöarne Fageröe (Kaunisſaar), Kutſalo (Coutſal, Couſsal), Aspö (Haapſaar), Hoogland eller Högholm (Suurſaar), Stor- och Lill-Tytters (Tyttärſaaret), Lawanſaar, Somero, Stamö (Tammio), Kurſalö (Courſsal, Kuorſalo), Bötö (Pyötſaar) och Båtö (Paatio, af **bateau**?). — Det upptager en ſträcka ifrån 44 till och med 45½° O. L. ſamt ifrån 60° nära till 61° N. B., eller omkring 8000 qvadrat verſt i areal innehåll. — Länet gränſar i Weſter till Nyland, eller f. d. Borgå Län, dit weſtra delen af Länet ifrån och med Abborfors tör kunna räknas; i Norr till Tawaſtland och Lappweſi Härad; i Öſter till Karelen, hwartill hufwuddelen af Länet kan räknas, ſamt i Söder till Eſtland och det gamla Wirland (Wironmaa). — Af ofwannämnde Socknar höra ſtörre delen af Pyttis och de öſterom Kymmene elf belägna för det närwarande till Wiborgs Län, och utgöra Pyttis, Kymmene, Weckelax, Wederlax och Säckjärwi Socknar med Hoogland och Stor-Tytters ſamt Staden Fredrikshamn, Kymmene och Kotka (Ruozinſalmi) Fäſtningar **Kymmene Härad.** År 1745 beſtod ſamma Härad af Kymmene, Pyttis, Walkeala, Weckelax och Wederlax, hwilka ſocknar jemte Luumäki, men med undantag af Wal-

keala, år 1788 utgjorde **Fredrikshamns Härad.** — År 1530 ſkola Perno, Pyttis och Weckelax Socknar haſwa utgjordt ett Proſteri. År 1541 ſkall Lappweſi Härad beſtått af Weckelax, Wederlax, Säckjärwi, Taipale och Lappweſi Socknar. År 1745 beſtod detta Härad af Taipalſaari, Menduharju, Sawitaipal, Joutzenus, Lappweſi, Luumäki och Säckjärwi Socknar jemte andelar i tillgränſande kyrkogåll. — Wid medlet af **XVII** århundradet hörde hufwuddelarne af Kymmene och Walkeala till **Weckelax**; flere byar af Kymmene och Lappträsk till Pyttis Socken, ſamt Kimmobåle och Achwis byar till **Elimä** Fjerding (Socken.)

I Länet är luften wanligen mild efter midſommarn till årets ſlut. Hafswattnet tillfryſer förſt i November och December ſamt ſednare på wintern längre från faſta landet. Isloßningen har förſiggått i ſlutet af April och i början af Maji. *) Jordytan är ojemn, iſynnerhet i öſtra delen af Länet, genom en mängd granitberg och klippor, emellan hwilka meråndels grönſkande dälder finnas; hon är fruktbar, ſärdeles wid flytande watten. Goda ängar och betesmarker anträffas. Goda naturkällor finnas och fabriker ſamt hydropatiſka anſtalter torde kunna wid Kymmene elfs grenar inrättas. Öſtra grenen af berörde elf bildar ett 25 fot högt ſkönt wattenfall, kalladt Högfors (Korkia koski.) En mängd wackra wikar och holmar finnas. De ypperſta taflor bilda, wid ſoluppgången midſommartiden, hafswiken, den ſöder om Kutſalo beſinteliga ögruppen, dalarne, flodſtränderna ſamt jätteön Hoogland, hwars berg (Lounatkorkia och Hawukka wuor) uppnå en höjd af omkring 600 ſw. fot öfwer hafsytan. Öns wäldiga granitmaſſor beſtå till en del af på hwarannan liggande och troligen genom ſtark jordſkakning uppkomna block; bergen innehålla en ſorts faſt grå marmor och efter trowärdig uppgift, åfwen gull. — Hafsbottnen nära ön ſkall beſtå af åfja. — Länets ſkogar, ſom fordom warit betydliga, beſtå af furu-, gran-, björk-, asp-

*) Den 12 och 13 November 1841 inlupo fartyg i Fredrikshamns hamn, och dit inſeglade den 9 Maji 1842 de förſta ſkeppen. Den 7 December 1841 war hamnen efter inträffad ſ. o. wind och några graders wärma isfri och marken bar.

al-, pil-, rönn-, en- och hägg-trän, ibland hwilka hår och der törn- och wilda winbärs buskar anträffas. — Äppel och körsbärs trän och krusbärs buskar finnas jemte några andra trädslag i trädgårdar planterade. — Skogarne lemna wirke till mindre och större fartyg. — År 1839 utfördes från Wederlax 2471 ifrån Pyttis 1029 och ifrån Säckjärwi Socken 4685 famnar björk och tall kastwed till Petersburg och Kronstadt. — I Länets skogar och watten hafwa trifwats elgar, hjortar, björnar, ekorrar, råfwar, loar, filfrasar, wargar, wildswin, hermeliner, uttrar, mårdar, hwalar (hylkeita ja hallia) jemte fisk och fåglar i ymnighet. En del af deßa djur hafwa i sednare tider blifwit sällsynta. Skinnen af desamma hafwa, jemte tranen af själspeck, warit för längre tider tillbaka föremål för en betydlig transito handel. Ännu 1820 utskeppades ifrån Fredrikshamn diverse slags djurs skinn för omkring 2000 Rubel w. Silfwer. Icke mindre betydande handelsartiklar hafwa tjäran och becket warit fordom *) — Inom Pyttis Socken finnes ett jernwerk, och jernmalm torde anträffas på flere ställen. — Sippola, år 1696 skattlagda jernbruk med en hammare och härd, med 3 skeppunds hammarskatt, har för längre tid sedan blifwit nedlagdt. — I Weckelax Socken, nära Fredrikshamns Stad, har man trott sig hafwa upptäckt possslin-lera jemte jern. — De inom Walkeala befinteliga insjöar äro de betydligaste i Länet. Kymmene elf bildar Teut-, Tammi- och Muhujärwi m. fl. watten.

I Länet odlas hwete, råg, korn, hafra potatis, ärter, bönor, kål och kålrötter samt diverse slags rot och grönsaker med framgång. — Rågen, kålfrön och flere slags werter hafwa troligen erhållits från Sachsen. Bättre slags hornboskap har man erhållit från Holland. Sågwerk, tegelbruk, qwarnar och tjärubrännerier hafwa sannolikt utlänningar här

*) Weckelax stad har, efter Tuneld, blifwit anlagd för beck- och tjäru-handelns skull, i en tid då Willmanstrand (Lappwesstrand) war en betydlig nederlagsplats för berörde waror. Sistnämnde ort skall fordom hafwa warit en röfwarkula. — Efter riksdagen i Örebro 1617 fingo sjöstäderna rättighet att hålla frimarknader i uppstäderna, hwilka ensamme skulle förse bergswerks districterna med deras förnödenheter.

anlagt. — För potatis odlingens befrämjande drog Kejſarinnan Katharina II omſorg, då Hon år 1783 hitſände 150 tſchetwerter ſamma ſlags frukt till utſäde.

De betydligaſte egendomar i Länet äro: **Harjusgård** i Wederlax, med derunder lydande 21 hemman af 6$\frac{1}{2}$ mantal, ſom år 1790 blifwit Majoren Matwei Dmitriefsſon Olſufjeff donerade till ewärdelig ägo; **Pytterlax**; **Sippola** (af Sibb) i Weckelax, af 2$\frac{3}{8}$ mantal, med 228 torpare och underhafwande, har fordom tillhört, efter Norrköpings-beſlut, Creutzſka familjen, ſåſom Sätesgård (Ritterſitz); **Anjala** och **Ratula** Sätesgårdar i Elimä Socken, wäl bebyggde och underhållne; Anjala tillhörde år 1705 med derunder lydande 15 hemman af 8 mantal, Grefwe Fabian Wrede, ſom jemwäl ägde Ratula med derunder hörande 14 hemman af 4$\frac{3}{4}$ mantal; **Peipola** och **Mustiala** i Elimä blefwo jemte Anjala, Willickala och Tawaſtby af Konung Carl IX donerade Wrediſka familjen, för en betydlig gerning i Polſka kriget; **Strömfors** med derunder lydande 6$\frac{1}{8}$ mantals jord och jernbruk, tillhör Enke-fru Bergs-Rådinnan W. C. af Forſelles. Jernbruket år anlagdt 1689; Baron von Suchtelens donation i Weckelax, beſtående af 31 hemman, eller 8$\frac{1}{4}$ mantal, hwilka med 300 ſjälar blifwit General-Major von Suchtelen år 1790 donerade till årftlig och ewärdelig ägo, (**въ наслѣдственное и потомственное владѣніе**. År 1793 blefwo 100 ſjälar i Pyttis donerade Löjtnant Bolotnikoff, för deß wid Anapi fäſtnings beſtormande erhållne ſwåra bleſurer, och år 1794 blefwo 29$\frac{3}{8}$ hemman (11$\frac{1}{4}$ m). i Wederlax Öfwerſten **Prevot de Lumian** till ewärdelig tid donerade. — Andra märkwärdiga orter äro: **Holmgård**, **Lappträsk** och **Kymmenegård** (Olsby), gamla Kungsgårdar; **Perno** Ladugård, **Walkeala** Gård (Gyllenſtjernas 1655), **Stockfors**, **Abborfors**, **Konungsböle**, **Kotka** af Suworoff anlagda fäſtning jemte **Uttis** och **Tuohikotti** fältwerk, **Svensksund**, **Kårnäs** (Magdualls eller Duwaldts Sätesgård), **Aspö**, neml. Wanhan kylänmaa, der Erik Tott 1480 ſkall blifwit begrafwen; **Pytterlax** granitbrott, jemte flere mindre allodial godſ. — De i Länet befinteliga gamla af ſten, i ſpetsbågsſtilen uppförda Götiſka kyrkor äro: **S:t Henriks** i Pyttis och **S:t Mariæ** i Weckelax. — Länet har

troligen i Hanse-förbundets blomstrande tider, om icke redan i Carl den stores tid, blifwit befolkadt af Anglo-Sachsisk-Frisiska och till en del af Normandiska (Franska) Colonister, hwilket flere namn m. m. synas bewisa. Här finnas efterkommande af mycket gamla Germanisk-Frisisk-Anglo-Sachsiska adeliga ätter, såsom Falk, Falkenberg, Forsell, Lax, i Ongama rusthåll, hwaraf slägten Wijkman, Wikman, enligt ålderstigne, afl. personers uppgift, härstammar, och förmodas att ätten hitkommit från Frisland; Böllia, Poße, Tilli m. fl., samt af Knapar (Edelknechte, Junker, Unterwasallen, Swenner, armigeri) under namn af Husgawel, Wilcki, Poitz, Pollack, Bock, Rålamb, Käpp, Stödher, Láthi, Mulli, Brusin, Hohti, Karmatus, Kolmhalko, m. fl.

År 1655 räknades i hela Länet 1218 hemman, eller 1067 mantal, med omkr. 3500 inwånare af båda könen; år 1700 besteg de sednares antal till 5149 personer. År 1788 räknades i Fredrikshamns härad 12,377 mansperson er. — Folknummern i hela Länet torde för det närwarande stiga till omkr. 30,000 själar. — Länets finske inwånare torde utgöra en gren af den Tawastländska stammen. [1]) Inom Weckelax Socken hafwa funnits Swenska (Götiska) Kolonister. [2]) Weckelax i Höfding Carl Ulfssons fastebref å Sandby för år 1396 omnämda Kyrka, har möjligen kunnat erhålla sin grundläggning i Biskop Thomas tid. [3]) Pyttis Kyrka förmodas wara anlagd år 1320. — Weckelax inwånare hafwa, enligt tradition, fordom efter mißwert lifnärt sig med nödbrödet misne (Suowehka, radices Carlæ palustris). [4]) Ännu år 1697 omkommo omkr. 300 personer af hunger i Kymmene Socken. [5]).

Kronologiſk Öfwerſigt af Fredrikshamns Hiſtoria.

Läge.

Orten ligger, 60° 30 (33)′ från dagjemningslinien, 27° 13′ från Greenwichs, 25 från Pariſer och wid paß 45° från Ferras meridian, i Weckelax Socken, Kymmene Härad, Wiborgs Län, Borgå Stift; 277 werſt från Nyſlott, 50 från Martila (Dawidsſtad), 50 från Abborfors (1743 och 1788 års gräns), 66 från Lowiſa, 112 från Borgå, 385 från Åbo, omkr. 50 från Hoogland, 30 från Aspö, 250 från Petersburg, 110 från Wiborg och 33 werſt från Wederlax Kyrka, eller 1721 års riksgräns, ſamt omkring 620 werſt fågelwägen från norra polarkretſen.

I.

Swenſka Wäldet.

Weckelax' Stad *).

1632. Förmodas att Weckelax' Nyſtad (новый городокъ), ſom i början warit taverne (taberna, гостинница) d. w. ſ. wärdshus, och tillika märknadsplats (торжище), blifwit, jemte Taipale, Kronoborgs och Jachimwaara köpingar, grundlagd [6]).

*) Namnet kan härledas af Anglo-Sariſka orden: wegetate och lax, af hwilka det förra betyder lifnära ſig af örter, och det ſednare färr.

1650. Förekommer Weckelax (hos **Wexionius**), jemte Lappweſi (Willmanſtrand) och Mohla, ibland mindre handelsorter (**emporia minora**) i Finland.

1658. Äger Weckelax' Nyſtad med Sandby förſtad 21 mantalsſkrifne inwånare, och 6 hemman i Bamböle till mulbete.

1664. Förekommer Weckelax ibland Sweriges Uppſtäder, under N:o 93, näſt efter Jakobſtad.

1676. Räknas i denna ſtad 92 mantalsſkrifne inwånare — ibland dem: Kubbe, Wahlman, Schultz, Lambert, Plygg, Bock, Salmila, Tingain, Jarikas, Aſki.

1680. Äger hon 161 inbyggare — ibland hwilka: Rohianus, Freſe, Böisman, Haapain, Kettu, Haſu, Kurittu.

1700. Räknas der 148 inwånare — ibland hwilka: Janſonius, Bejer, Länga, Glaßmeiſter, — hwaremot Wiborgs ſtad äger 1350 inbyggare.

1705. Nämnas ibland Weckelax inwånare: Dufwing, Candelin, Stricke, Argillander, Hußgafwell, Knape, ſamt ſednare: Uhllöf, Forſell, Poisſell, Pöpping, Trolle m. fl.

1706. Äger Weckelax 9 ödeshemman, af $2\frac{5}{12}$ ſkatt i Bamböle, till mulbete, enligt Kongl. Maj. bref af d. 29 Juni 1694., Kongl. Kammar-Collegii bref af d. 17 Juli och Landshöfd. immiß. af d. 6 Sept. ſamma år.

1712. Förſtöres meranämnda med Borgmäſtare, 4 Rådmän, Fiſkal och Skolmäſtare privilegierade ſtad i grund, under påſtående krig emellan Ryßland och Swerige.

II.

Fredrikshamns Stad.

1723. Förunnar Konungen i Swerige Friedrich **I** Weckelax, under det nya begärda namnet Friedrichshamn (**Friderici portus, Fridericia, Hamina, Fredrikshamina**), ſtapelrättighet, med den Wiborgs ſtad år 1664 tillegnade 9:de rangnummern, jemte rättighet

till en oinskränkt handel, såwäl med provinsens egna som med utländska waror; mulbete, swarande mot 100 silfwer-dalers årlig ränta, 15 frihetsår [7]), utesl. rättighet till Nyslotts och Lappstrands marknadsplatser [8]); hwaremot Fredrikshamns borgare förklaras skyldige att skaffa sig egna skepp, och förse Lappstrand och Nyslott med nödige waror för landtmannens behof. Tillika privilegieras staden med en Swensk och Tysk kyrka, nödige skolor, fritt prestwal, Rådhus samt med twänne Borgmästare [9]).

1725. Uppmätes och affattas å Karta stadens och kringliggande byars ägor, som följande år skiftas, då en area af omkring 800 quadrat-alnar odlad mark medtages af fästningswerken. Inom stadens omkrets finnas Landshöfdinge-residence, prestgård, kyrko-betjeningens hus jemte flere mindre stugor för arbetsfolk inråttade [10]).

1727. Flyttas Landshöfdinge-sätet, till följe af en Kongl. förordning, ifrån Fredrikshamn till Lappstrand, som tillika omnämnes till Willmanstrand.

1731. Bewiljas staden Fredrikshamn en årlig frimarknad, sedan twist med Borgå stad, om marknadsplatsen wid Abborfors, uppstått. Stadens farwatten förses med Lotsar, på det stadens fartyg framdeles må bättre än tillförene skedt, framföras [11]).

1739. Inspecteras stadens fästningswerk, som under Fältmarskalken Stackelbergs uppsigt blifwit fullåndade och kostat Sweriges Krona öfwer 23 tunnor guld, hwaraf 3000 riksdaler silfwer öfwerlemnas åt civila styrelsen i orten, för att till uppförande af 3 baracker anwåndas.

1740. Skiljes stadens Swenska församling ifrån Finska kyrkan, sedan den förstnämnde hunnit förse sig med egen kyrka och pastor, och förordnas att prestwalen framdeles icke mer få förrättas å Rådhuset, utan i Församlingens kyrka, efter af de sökande hållen profpredikan. — Genom uppmuntrad näringsflit synes staden och deß omgifning hafwa hunnit till en betydligare grad af wälstånd, och åga stadens

borgare egna fartyg, sågwerk och qwarnar, hwarutom uti de närmaſt ſtaden belägne ſocknar finnas 15 herregårdar inrättade, nåſtan alla Finſke adelige familjer tillhörige *).

1741. Förlägges, efter afkunnadt krig emot Ryſka Regeringen, i nejden af ſtaden, å Qwarnby malm, en tretuſen man ſtark Swenſk Armée-Corps, under General Buddenbrocks kommando, hwilken Corps under loppet af höſten förenas dels med Finſka, dels med Swenſka trupper under Generalen Grefwe C. E. Lewenhaupts öfwerbefål, hwarefter en här af 6000 man uppbryter i November och tågar mot Wiborg; men ſtannar efter 4 dagars beſwärlig marſch wid Säckjärwi kyrka, ſamt återwänder wid öppnade fredsunderhandlingar till ſtaden och ſwenſka ſidan, der trupperne intaga ſina winterqwarter. — Stadens förſtad (Sandby), åfwenſom Strömby och Preſtgården, intages af ſjuke ifrån lägret, flottan och det uti ſlaget wid Willmanſtrand bleſerade manſkap. — Fäſtningswerken, ſom finnes wara briſtfällige, iſtändſättas af Finſka ſoldater. — Fältſjuka, briſt och dyrhet å lifsmedel yppas. — Gränsorterna oroas af kringſtröfwande fiendtliga, lätta trupper.

1742. Fredsunderhandlingarne emellan Ryßland och Swerige fortſättas genom Swenſka högqwarteret i ſtaden. — Efter å Ryſka ſidan plötſligen uppſagdt ſtilleſtånd, ſammanträffa i början af Mars Swenſka trupper i fäſtningen, och befälet ſammanträder till utomordentliga krigsråd. — Ett rykte om en ſtor fiendtlig armés antåg ifrån Ingermanland, öfwer iſen, förorſakar bland Swenſka befälet beſtörtning, hwarunder ſtaden ämnas att öfwergifwas och förſtöras, tillika med

*) Sippola gård (4½ m.) tillhörde jemte Bötö Grefwe Joh. Creutz arfwingar; Kymmene och Porno Ladugårdar ägdes, jemte flere gods i Pyttis och Kymmene ſocknar, af General-Majoren Baron Carl Henr. Wrangel; Hinkaböle och Malmen af Kapten Natt och Dag; Anjala af Öfw. L. Fabian Wrede Carlsſon; Rattula (15 h:n af 5 m.) af familjen Wrede; Tavastby gård af Baron Alex. Melins enka.

de wid Kuorſaló och i ſtadens hamn infruſne galérer; men, efter ifrån fiendtliga ſidan inhämtade hugneligare underrättelſer, lugnas ſinnena, och de till ſtadens undſättning ſammankallade trupper återgå till ſina winterqwarter; dock förlägges en del af ſwenſke wapnen på närmare afſtånd från fäſtningen. — Deß förſwarswerk förbättras och ökes under loppet af wåren och ſommaren. — Swenſka Gardets manſkap förminſkas med 500 i fältſjukan aflidne mån. — Hären completteras och lägrar ſig å Kymmenegård. — General Lewenhaupt ämnar uppbryta och angripa fiendtliga lägret wid Terwajoki, men ändrar ſitt beſlut. Poſteringen wid Mentlax förſtärkes och Swenſka armén förlägges wid Summa. — En fiendtlig ſtröf-trupp framtränger till Qwarnby och Huſula byar, hwilkas inwånare oroas. — En afdelning af 300 man Finnar afgår (under Aminoff) från fäſtningen ſåſom patrull till Rawijoki, och återwänder med förluſt, efter en ſkarp träffning med Ryſka arméns avant-garde. — Fältmarſkalken Grefwe Lascy håller krigsråd och widtager anſtalter till intagande af Mentlax' paß. Detta paß öfwergifwes af Swenſkarne och Ryſka hären paßerar obehindradt detſamma, och lägrar ſig i ſtadens grannſkap. — Ryſka öfwerbefälet ger, efter att hafwa uppſökt de tjenligaſte ſtällen till attak, befallning till faſchiners förfärdigande, batteriers anläggande och löpgrafwars öppnande; men innan deßa hinna åſtadkommas, öfwergifwes fäſtningen af deß garniſon, under Gener. Bousquet, ſom förenar ſig med Swenſka hären wid Summa paß. — Staden, ſom blifwit antänd af Swenſkarne, intages af Ryßarne, ſom ſätta en gräns för den af elden derſtädes förorſakade ödeläggelſen [12]).

III.

Ryſka Wäldet.

1743. Återwänder ſtörre delen af ſtadens under kriget dels till ſydweſtra delen af Finland, dels till Swerige flyktade

inwånare och borgare. — Städerna Fredrikshamn, Willmanſtrand och Nyſlott, hwilka jemte deras kretſer efter freden i Åbo tillfallit Ryßland, förenas med Wiborgs län, med bibehållande af deras fordna lagar, domſtolar, rättigheter, förmåner och friheter. — Fredrikshamns borgare affända deputerade till Kejſarinnan Eliſabeth i Ryßland, och ſtaden befrias på 20 års tid från Krono-utlagor, ſamt bewiljas ſjötullen på 3 år, för uppbyggandet af publika hus, åfwenſom ett räntefritt lån af 4000 rub. på lika lång tid, i afſeende å återinrättande af de under ſednaſte krig förſtörde 3:ne ſäggwarnar. — Stadens civila ſtyrelſe lofwas ſkydd emot militära Chefers inblandning uti deß göromål, och ſtadfäſtelſe af de under Swenſka wäldet undfångne privilegier utlofwas, ſå ſnart ſtadens till Swerige öfwerförde fundationsbref kunna återfås. — Utom de förut ſtaden till mulbete anſlagne ödeshemmanen, och fiſkewattnet, underſlås henne 21 bondgårdar, af 5¼ mantal, hwilkas åbyggnader under kriget blifwit förſtörde och åboer till ſtörre delen omkommit. — Rättigheten till frimarknader å Nyſlotts malm och i Willmanſtrand bewiljas, och deßa orters borgare förenas ſåſom förut med Fredrikshamns borgerſkap. — Trivial-ſkolan, ſom under Swenſka tiden blifwit förlagd till Willmanſtrand, öfwerflyttas till ſtaden *). — Ryſſe Handlande och Marketentare, ſom nedſätta ſig härſtädes, få taxeras till en wiß årlig accis-afgift. — De af ſtadens inwånare, ſom ännu icke återwändt, förbehålles rättighet att framdeles, efter deras återkomſt, få bebygga ſine ödestomter. — Landshöfdingen öfwer Länet, General-Löjtnant von Campenhauſen, inträffar i ſtaden, organiſerar deß domſtolar, mottager trohetseden och hugnar ſtadens inwånare med inqwarterings-

*) Skolan organiſerades troligen i början af år 1746, då Swen Ring war Rector, Eſaias Polack, Con-Rector, Dawid Björkman, Collega, Gabr. Weſtenius, Pedagog. — Rings efterträdare woro: J. Backman, vice Paſtor Sigfrid Ignatius, ſom ägde 3 ſöner, Swen Gowinius och Bengt Ignatius, ſom war gift med Catharina Elfwengren, (omkr. 1780).

tungans lättande, lindring i Krono-utlagor och befrielse ifrån wed-leverans för militären. — Kyrko- och skole-wärden öfwerlåtes åt ett **Consistorium venerandum**, och Fredrikshamns stift bildas [13]).

1744. Bestämmes stadens wapen. — Deß civila styrelse träder i werksamhet, och Borgerskapet, som erhållit del af de utaf Regeringen staden bewiljade privilegier och förmåner, betygar uti bref till Landshöfdingen, hwilken förwärfwat sig anspråk å inwånarenes erkänsla, sin tacksamhet härföre. — Till förekommande af lurendrejeri och tullförsnillning utses och antagas Gränsridare, hwilka wid förefallande behof hafwa att påräkna nödig handräkning af Kronobetjeningen. — Början göres med anskaffande af byggnadsämnen för Swenska kyrkan; men ändamålet med de till Ryßland och Liffland utskickade stamböcker winnes till ringa del. — De i staden nedsatte Ryske handlande wägra att betala sin handelsfrihets-afgift. — Garnisonen ökes och stadens borgare, hös hwilka en stor penningebrist röjes, bewiljas, till lättande af inqwarteringsbördan, rättighet att tillwerka öl och bränwin, mot en lindrig afgift. — Stadens export-artiklar bestå uti bräder, beck, tjära, wed och lax. — Staden erhåller inrymning uti de sednaste henne, till winnande af större mulbete och förbättring af Magistratens lönewilkor, donerade hemman *).

1745. Äger staden 356 mantalsskrifne inwånare, bland hwilka nämnas: Tull-Inspector Kramer, Tullförw. Neerman, Fändrik och Tulluppsyningsman Sommer, Tullnär Sidensnöre, Controlleur Pachalin, Rådmän Anander, Zumfelde, Scheele, jemte Handl. Carsten, Teithon, Engelberg, Weichenhain, m. fl.

*) Staden äger numera inalles 16 hemman, neml. 4 i Bamböle, 8 i Sigwardtsby och 4 i Strömsby, utgörande inalles $4\frac{10}{18}$ mantal, eller 3966 tunneland i refnings-innehåll. — Utom deßa begagnas 8 h:n ($1\frac{9}{12}$ mantal) dels till mulbete, dels till förstädernas tomter.

1749. Ökes ſtadens garniſon ytterligare, ſå att denſamma utgöres af 3:ne regementer (Wologodſka, Smolenſka och Archangelgorodſka).

1750. Utſes utom fäſtningen en kyrkogård för Swenſka förſamlingen, och lik få icke mer jordfäſtas i ſtaden.

1762. Firas Kejſarinnan Katarina II:s kröning med gudstjenſt och afloßande af kanonſkott.

1765. Uppföres ett ſåkalladt Stadshus (Дворецъ) för herbergerandet af högt uppſatte reſande perſoner. — Swenſka kyrko-byggnaden fulländas och kyrkan förſes med orgelwerk och en wärdig kyrkoſkrud. — Borgerſkapet och ſtadens öfrige till Swenſka förſamlingen hörande inwånare förena ſig till wal af egen preſt, hwars lön och ſättet för deß uppbärande beſtämmes. — Samtelige ſtadens borgare förpligtas att i proportion af ſin borgerliga rörelſe bidraga till Swenſka kapellanens aflönande och preſtabohlets underhåll. — Magiſtratens handräckning, djeknepenningar ſamt privata bidrag begäres för trivial-ſkolans och den behöfwande ſkolungdomens behof. — Sjö- och gränſetull-inkomſterna utarrenderas på wiß tid. — Wiborgſka förſtaden grundlägges *). — En del af ſtadens tjenſtemän få, till lättande af inqvarteringsbördan, hwardera anlägga en mindre och ſtadens borgare flere ſkänkar.

1766. Uppgå ſtadens enſkildte ſamt Kronans derifrån utgående inkomſter till 26,421 rub. ſilfwer. — Till bränwinsbränningen förbrukas årligen 100 tunnor blandad ſäd. — Till förekommande af bröddriſt ålägges Ryſka köpmanſkapet att endaſt till den fattigare klaßen af ſtadens inwånare, ſom icke hafwa tillgång att tillwerka bränwin, förſälja mjöl af föregående års förråd.

1777. Uppgör Magiſtraten ett nytt project för krögeri-näringen. — Till hämmande af deß mißbruk antages beſlagskarlar, emot åtnjutande årlig lön. — Stadens

*) År 1828 woro i förſtaden 137 priv. tomter.

inlopp förſes med Krono-brandwakt, och fäſtningswerken förbättras.

1778. Förunnas civila ſtyrelſen i ſtaden rättighet att enſkilt, uti föreſkrifwen ordning, draga förſorg om de ſtaden donerade hemmanens förwaltning.

1779. Uppbygger Godsägaren och ſedermera Handlanden i Fredrikshamn, Kapitenen Carl Kilchen, på deß enſkilta bekoſtnad, det förſta fattighuſet i ſtaden, hwarigenom han, ehuru främling, gör det förſta ſteget till ſina olyckliga medmenniſkors bergning, och förtjenar ſålunda borgerſkapets och ſtadens öfrige inwånares aktning och erkänſla. — Stadens borgare diſponera 3:ne beckbruk, ett ſjälſpecks-ſjuderi, flere egendomar och ſågwerk *).

1782. Indrages den ſtaden tillförene förunnade rättigheten till krögeri-näringen, hwilken, jemte förſäljningen af öl och mjöd, förpaktas af Kronan, emot faſtſtälde wilkor, enligt Kejſerl. Förordn. af d. 17 Sept. 1781.

1783. Hugnas ſtaden med Kejſarinnan Katarina II:s och Konungen i Swerige Guſtaf III:s ankomſt [14]).

1784. Inrättas i ſtaden flere nya domſtolar och embeten, och ſtaden jemte deß omkrets ingår uti ett Ståthållaredöme [15]).

1785. Uppföres en större Grekiſk-Ryſk kyrka af träd i öſtra delen af ſtaden i Apoſtlarne Petri och Pauli namn. — Staden inſpecteras af Hans Kongl. Höghet, General-Gouverneuren, Prinſen af Wyrtemberg [16]). — Bränwinsförpaktnings-rättigheten öfwerlåtes åt ſtaden. — Denna äger twenne större handelsſkepp: "Fredrikshamn" och "Paul Petrowitſch."

1786. Införes härſtädes Kejſerliga Statsordningen af den 21 April 1784, hwarigenom den adminiſtrativa förwaltningen, åſwenſom inwånarenes pligter, rättigheter och förmåner närmare beſtämmas.

---

*) Handl. Heino Bruun ägde i Willnäs, Hillnäs och Norsby 9 hemman; Handl. Carl Erik Bruun i Walkeala (Orawala) 1½ mantal; Handl. Ant. Nath ägde Kymmenegård jemte 1⅛ m. i Heinlax by; Rådman Joh. Henr. Åberg war delägare uti hemm. N:o 1 i Eskilsby.

IV.

1788. Öfwergifwes staden, wid ryktet om öppnade fiendtligheter å Swenska sidan, till större delen af deß inbyggare. — Konung Gustaf III, som åtföljes af walda och talrika trupper, intager obehindradt Abborfors, Högfors, Summa m. fl. paß och lägrar sig jemte sin här å Husula malm. — Konung Gustaf bereder sig till bestormande af stadens förswarswerk och blottställer sitt lif härunder uti ögonskenlig fara. — En del af Swenska skärgårdsflottan framtränger till stadens redd och gör ett staden tillhörigt barkskepp (Fredrikshamn), brandwaktsskeppet och en Stralsunds galjot till priser. — Fästningen beskjutes från westra och södra sidan. — Åtskillige å flykten stadde Ryske underfåtare göres till fångar. — Strömsby och Wiborgska förstaden förstöras på den i staden kommenderande Generalens befallning *), under det en större fiendtlig corps, under Gen. Baron Siegroths befäl, nalkas fästningen från östra sidan. — Ryske anförare, som söka att hindra fiendens framsteg, utmärka sig uti åtskillige träffningar [17]). — Staden hotas med ett allmänt anfall, men befrias snart från den hotande faran. — Konung Gustaf, som öfwergifwes utaf en del af sina trupper, lemnar Husula malm och återgår med sin här öfwer Kymmene elf, och fiendtligheterna slutas för tillfället. — Thronföljaren Cesarewitsch Paul Petrowitsch inträffar på orten med trupper och uppehåller sig en tid i staden. — Communicationen med gränsorterna återställes. — Stadens inwånare befrias, tillika med Stathållaredömets öfriga städer, ifrån leweransen af wed och ljus för militärens behof. — Trivial-skolan indrages och i deß ställe organiseras en normal-skola. — Stadens förswarswerk utwidgas.

*) Genom förstadens brand förlorades ibland annat, efter uppgift, en kista med äldre Weckelar församling rörande handlingar, hwilka troligen woro af stort wärde. — Ibland de större afbrunna gårdarne tillhörde en författarens farfar.

1789. Hotas ſtaden ytterligare af flere anryckande fiendtlige Swenſka kolonner. — Skarpa och blodiga träffningar förefalla i deß grannſkap. — Konung Guſtaf ſöker framtränga på ſtora ſtrandwägen och att anfalla fäſtningen; men planen miſslyckas genom det wid Swenſkſund levererade ſtora ſjöſlaget, ſom winnes af Ryſſarne. Denna ſeger fullföljes, och Konungen twingas att jemte ſina trupper lemna Kymmenegård. — En tackſägelſefeſt hålles för wunna fördelar öfwer Turkarne. — En domſtol, under namn af "**judicium mixtum**" organiſeras. — Förberedelſer göras för näſtföljande års fälttåg. — Å ſtadens warf uppbygges kanonſlupar efter Swenſk modell.

1790. Angripes och beſegras å ſtadens redd en del af Ryſka ſkärgårdsflottan, ſom öfwerwintrat under Fredrikshamns murar, jemte de derſtädes inrättade kanonbåtarne, af en talrik Swenſk ſkärgårdsflotta, under Konungens i Swerige eget befäl, efter flere timmars häftig drabbning. — Sedan flere af Ryſka fartygen dels ſkjutits i ſank, dels gjordts till priſer, låter Konungen genom en parlamentär (Öfw. Löjtn. Morian) uppfordra fäſtningen. Deß Commendant (von Eck) erhåller betänketid och undſättes härunder af inryckande Ryſke trupper, under Gen. Burhöfdens och Rautenfelts befäl. Konung Guſtaf, öfwertygad om Commendantens motſträfwighet, låter härefter rikta anfallet mot ſjelfwa ſtaden och deß ſtrandbatterier. Swenſkarne uppbränna ännu flere Ryſka farkoſter in i ſjelfwa hamnen; men twingas ſnart, af en werkſam artillerield från Ryſke batterierna, att ſkyndſamt återwända [18]). — Stadens inqvarteringstunga fördelas och lättas genom den derſtädes kommenderande Ryſke Generalen von Numſens åtgärder. Borgerſkapet utmärker ſig genom ſin beredwillighet att gå denne ädelſinnade Generals önſkningar till mötes, ſamt förwärfwar ſig anſpråk på hans erkänſla. — Fiendtligheterna ſlutas ſnart, efter det wid Swenſkſund för andra gången levererade ſjöſlaget, ſom winnes af Swenſkarne. — Den i Wärrälä underteckade freden för-

kunnas i Fredrikshamn, till deß ſamtelige inwånares glädje, genom afloßande af 101 kanonſkott. — Stadens tomter uppmätas, beſkrifwas och affattas å karta *). — Magiſtraterne i Nyſlott, Kerholm, Sordawala och Willmanſtrand indragas, i anſeende till det i berörde ſtäder beſinteliga ringa antal borgare, och Rådſtugu-Rätter inrättas i deras ſtällen.

V.

1791. Skola Tyſka och Ryſka ſpråken, jemlikt Styrelſens befallning, begagnas ifrån och med detta år wid Rätterne.

1792. Få inga hus uppföras i ſtaden utan Commendantens wetſkap, ej heller trädgårdar anläggas i Wiborgſka förſtaden på närmare ån 130 famnars afſtånd från fäſtningens utanwerk. — En tackſägelſefeſt hålles i anledning af freden med Turkiet.

1795. Hugnas ſtaden med Hans Keiſerliga Höghets Storfurſten Konſtantin Pawlowitſch's ankomſt. — Rättigheten till krögeri-handeln i ſtaden ſamt i Willmanſtrand och Nyſlott förpaktas af Kronan.

1796. Paßera Konung Guſtaf IV Adolf och Hertig Carl denna ſtad, under deras reſa till S:t Petersburg.

1797. Förſäljes ſtadens gamla Rådſtuga och i deß ſtälle uppföres ett nytt Rådhus af ſten [19]). — För Magiſtraten uppgöres en ny aflönings-ſtat och deß lönewilkor förbättras. — De wid Ståthållaredömets införande inrättade nya domſtolar och embeten indragas af Keiſar Paul, och Landets förra embetswerk få kraft och beſtånd. — Städerna Willmanſtrand och

*) Bland ſtadens Gårdsägare nämnas: Wulffert, Steven, Sidenſnöre, Molerus, von Raben, Kilchen, Qwiſt, Pohl, Leiſten, Nath, Brunér (Heino, Jakob, Carl, Thomas och Peter), Giöſling, Gouwenius, Wikman, Richardt, Böisman, Länga, Kniper, Betkoff, Naikoff, Kiſeleff, Korgatſcheff, Moroſoff. — Privata tomterna (till antalet 99) i ſtaden, innehöllo 253,437 qwad. alnar.

Nyslott blifwa i politiskt hänseende beroende af Magistraten i Fredrikshamn. — I staden räknas 344 poduschni- eller mantalspenningar betalande personer, och rekruter jemte rekrutpenningar levereras för första gången. — Städerna Fredrikshamn, Willmanstrand och Nyslott ålägges att till de derstädes inrättade skolors underhåll årligen erlägga en wiß summa. — Postgången emellan denna stad och Wiborg fördubblas för weckan, utan skjutslegas erläggande. — Handlanden Henrik Jakob Bruun biwistar, i egenskap af stadens deputerad, Kejsar Pauls kröning i Moskwa, och erhåller en krönings-medalj.

1798. Erhålla städerna Willmanstrand, Nyslott, Kerholm och Sordawala egna Rådhus. — Handtwerksståndet befrias ifrån skyldigheten att in natura prestera rekruter, samt Andelige ståndet och kyrkobetjeningen ifrån poduschni-penningars erläggande. — De tillförene enskilte personer och auktoriteter donerade hemman bibehållas. — Chefen för Neffska regementet, Furst Nicolai Alexejewitsch Wolhonski anlägger en park utanför staden. — En ny plankarta skall upprättas öfwer staden och förstäderna. — Till anskaffande af brandredskap anslås en summa. — De Willmanstrands och Nyslotts städer rörande och å Rådhuset i Fredrikshamn förwarade handlingar afsändas till berörde orter. — Det nybyggda Rådhuset emottages till begagnande.

1799. Anlägges ett nytt fälthospital å ett för Kronans behof köpt hemman *). — Förråds- och bränwins-magasiner inrättas i staden och i wiße landsorter, åfwensom nya wakthus, flagbommar, m. m. — Stagnation i sjöhandeln förorsakas genom förbudet af bråd-utförseln till utrikes orter. — En Censor utses för stadens behof, och en ny stat för tullwerket härstädes utfärdas.

1800. Får kyrkoherden i Weckelax församling räntan för 21

*) Nemligen hemmanet N:o 1 i Sandby (Matts Larsfons) om 1/4 mantal, hwaraf Säljaren förbehöll sig endast twenne ängar: Rautamulda och Hirwelä.

hemman, beſtående af $4\frac{17}{48}$ mantal, i ſtället för de preſtgården förut tillhörige, men till eſplanaden för Fredrikshamns fäſtning och byggnaderna i Wiborgſka förſtaden medtagne jordſtycken, ſig ſålunda anſlagen, att han och hans eftertrådare i embetet deraf komma att erhålla den i Reviſions-Jordeboken beſtämda räntan **in natura**, eller i penningar, emot det de deraf borde hålla Kronan tillhanda den efter kronowärdet utgående räntan.

1801. Swärja ſtadens inwånare Kejſar Alexander I tro och huldhet. — Förbudet af ſkogsprodukters utſkeppande upphäfwes, och en fri ſjöfart återſtälles. — Handlanden Jobſt Bruun utſes att å ſtadens wägnar lyckönſka Kejſar Alexander till deß thronbeſtigning.

1802. Inträffar Kejſarinnan Eliſabeth Alexejewna i ſtaden, till deß inwånares glädje, och möter Drottningen af Swerige Dorothea Wilhelmina wid Abborfors.

1803. Hugnas ſtaden jemte Kymmenegård och Ruotſinſalmi fäſtning af Kejſar Alexanders höga beſök. — Anſtalt widtages härſtädes om de i oäkta ſäng aflade barns wårdande, tills de kunna affändas till barnhuſet i S:t Petersburg.

1804. Inrättas ett kurhus i ſtaden. — Borgerſkapet förwärfwar ſig Univerſitetets i Dorpat tackſamhet, för till Univerſitetet förunnade friwillige penninge-bidrag. — Beſwär anföras öfwer tryckande inqwartering. — Nya kaſerner uppföras.

1805. Organiſeras en kretsſkola i ſtället för ſtadens förra ſkolinrättning, ſom indrages [20]).

1809. Anfalles, i grannſkapet af ſtadens redd, ett ifrån Kronſtadt, under ſkydd af några kanonſlupar, till Ruotſinſalmi deſtineradt Krono transport-fartyg af Engelſke barkaſer och kuttrar, och göres efter en ſkarp träffning, tillika med åtſkillige andre farkoſter, till pris [21]). — Fredstraktat emellan Konungariket Swerige och Kejſaredömet Ryßland afſlutas, hwaröfwer luſtbarheter anſtällas. — Köpmanſkapet uppgifwer ſitt rörelſe-kapital till omkring 400,000 rubel, hwaraf $1\frac{1}{4}$ procent levereres till Kretsränteriet härſtädes.

1810. Benådas staden med en Dotterskola [22]).

1811. Organiseras en förberedelseklaß, under namn af Elementar-skola.

1812. Införes i Kymmenegårds län ny Finländsk Civilstyrelse och författningar. — Tullfri införsel af salt till denna stad, Ruotsinsalmi och Wiborg bewiljas med Finska fartyg.

1816. Förenas Kymmenegårds med Wiborgs Län. — Fredrikshamns stapel-rättighet bekräftas. — Staden undfår rätt att ännu på wiß tid förpakta utminuteringen af bränwin, öl och mjöd.

1817. Trygges staden wid förwaltningen af de år 1743 henne donerade hemman; deß rang och wapen samt antalet af deß inre styrelses ledamöter bestämmas; hwarutom Fredrikshamn, som räknas till 4:de klaßens städer, priviligeras med en Kämners-Rätt. — Till förekommande af omgånger och oredor, bewiljas kyrkoherden i församlingen 100 rubel silfwer ärligen i kontant, för de prestgården förut tillhörige jordstycken, hwilka, enligt gjord uträkning, gifwit en årlig inkomst af 195 rub. 25 kop. B:co Aß., i stället för den pastorn förut anslagne jordeboksräntan för 21 hemman. — En direktion för fattigwården sammansättes [23]).

1819. Flyttas förra Topografiska, numera Finska Kadett-Corpsen, under Öfwersten wid Hans Kejserliga Majestäts Suite, sedermera General-Majoren och Riddaren Peter Thesleffs chefskap, ifrån Haapaniemi till denna stad, hwareft åtskillige Kronan tillhörige kasernebyggnader för Corpsens behof upplåtas, då åfwen en ny Stat för samma Corps utfärdas, och en summa för sagde byggnaders inredning samt uppförandet af nya wid inrättningen nödige hus och byggnader anslås af Finska militie-medlen [24]).

1821. Träder nyßnämnde Corps, efter fullbordade byggnader, i werksamhet. — Mot slutet af sommaren hemsökes staden af en häftig wådeld, hwarigenom $\frac{9}{10}$:delar af staden jemte Swenska och Finska kyrkan förstöras [25]).

1822. Befrias staden i Nåder på tio års tid ifrån inqwar-

tering och Krono-utlagors utgörande, samt hugnas med en betydligare summa för Swenska kyrkans återuppbyggande. — Till följe af Regeringens förordnande inrättas en Elementar-skola bredwid Kadett-Corpsen.

1825. Swärja stadens inwånare tro- och huldhet åt Hans Majestät Kejsar **NICOLAI** den förste.

1827. Fastställes en ny aflönings-stat för Magistraten[26]). Staden förunnas rättighet att framdeles uppbära Grund- och Hampenningar, Tomtören, Burskapspenningar, Auctions-provision m. fl. afgifter.

1828. Förklaras åboerne å de staden donerade hemman, skyldige att till Magistraten derifrån utgående jordeboksräntor ifrån och med år 1826, och derefter framgent antingen **in natura** eller efter hwarje års Markegångspris, sig afbörda.

1830. Firas en Jubelfest till åminnelse af den i staden Augsburg af Ev. Lutherske församlingen offentligen framställda trosbekännelse. — Stadens inwånare hugnas med wår nu regerande Nådige Monarks Kejsar Nicolai den förstes Höga ankomst[27]).

1832. Lägges å Swenska kyrkans till stadens Grekisk-Ryska församlingen öfwerlåtna obebyggde plan, grunden till en ny sten-kyrka för berörde församlings behof.

1836. Indragas Fredrikshamns, Kymmene, Ruotsinsalmi, Willmanstrands och Kexholms fästningar, åfwensom Commendants-embetet, Ingeniur-komando med arbetsmanskapet, Militär-hospitalet m. fl. militära tjenster, och wärden af fästnings-werken öfwerlåtes mot wisa wilkor åt civila styrelsen i orten. — Tillika upplösas de härstädes förlagda kompanier af 19 Artilleri-brigaden.

1837. Inwiges den nybyggda Grekisk-Ryska kyrkan till Gudstjenst. — En Committé sammansättes för återuppbyggandet af en Swensk kyrka.

1838. Hugnas stadens inwånare med Hans Kejserliga Höghets, Storfursten och Hufwud-chefen för Finska Kadett-Corpsen Michael Pawlowitsch's höga besök[28]).

1839. Lägges grunden till en ny stenkyrka för Swenska församlingens behof. — Skeppsbyggnaden upplifwas och antalet af stadens fartyg winner betydlig tillwärt[29]).

1840. Hemſökes ſtaden för andra gången af en ſwår wådeld, hwarigenom den båſt bebyggda delen af ſtaden lägges i aſka [30]).

1841. Befrias ſtaden i Nåder på fem års tid från inqwartering. — Rådhuſet förſes med wårdtorn och urwerk.

1842. Indrages ſtadens förra ſkol-inrättningar, och i deras ſtälle organiſeras en högre och lägre Elementar-ſkola [31]). — Staden hugnas med Hans Kejſerliga Höghets Thronföljaren Ceſarewitſch Alexander Nicolajewitſch's Höga beſök [32]).

1843. Inwiges Swenſka förſamlingens nya kyrka till Gudstjenſt [33]).

Anmärkningar.

1. Såſom ſtöd till denna förmodan, kunde bye- och ortsnamn anföras, ſåſom: **Stor- och Lill-tavastila** i Kymmene; **Tavastsaari** i Weckelax; **Tavastby** eller **Hämeenkylä** i Wederlax, och **Ala- och Ylä-hämes** i Säckjärvi ſocken, ſamt Bulgarins och Karamſins kartor öfwer Ryßland för **X** och **XI** ſeklen. **Jam** (Tawaſt eller Taweſtland) intager en ſträcka efter Karamſins emellan 44 och 46° l. öſter om Ferro, och efter Bulgarins karta, emellan 44 och 45°. Inom denna utſträckning bodde tillåfwentyrs de i gamla Ryſka krönikor omtalade **Nemzer** och **Murmanner**. De förra woro utan twifwel Saxar och Friſer, och de ſednare förhända Angler, eller Ingler, eller af Brittiſkt urſprung. I Gerardi **Mercatoris** & **Judoci Hondii Atlas** (Amſterdam 1607) förekommer Weckelax wid Laffart fl. (Larfjord?) Kymmene-elf kallas till **Kuma**. Eſterna bo i Sawolax wid Nyſlott. — Man har för längeſedan påſtätt, att ett helt Tyſkt folkſlag under folkwandringarne räkat komma till Finland, hwilket är mycket troligt. Det Ryſka namnet **Sum** och det Finſka **Suomi** kunna lättaſt härledas af **Summer** eller **Sommerland**, hwaraf det Finſka **Somero** kan jemwäl härſtamma. — Wi äga orſak att tro, att Finlands gamla Saxer till större delen kommit till norra Brittannien, emedan lika lydande namn derſtädes och i Finland förekomma.
2. Att Swenſkarne redan i äldre tider intagit och bebodt en längre tid kuſtorterna och ſkärgården i Weckelax och Wederlax, ſynes af byars och ägors namn, ſåſom: Bambóle, Sigwardtsby, Bredſkall, Stensbóle, Kallfjärd, Ängholm, Rudholm, Wadſtena, Rödſkär, Widſkär, m. m.

3. Se von Knorrings Gamla Finland, pag. 170, och Prof. Reins Finlands Forntid, pag. 9. Efter en ſägen war Weckelax kyrka ämnad att byggas å Suurenhuoneemäki, en höjd, belägen 9 werſt weſter om ſtaden wid allm. ſtrandwägen. — En gängſe warande tradition ſäger, att Munkar, måhända från andra ſidan af Finſka wiken, uppbygt Weckelax kyrka.
4. Denna förmodan winner ſannolikhet, då twänne större kärr, **Nälkäsuo** och **Hunger** jemte **Wehkjärvi**, finnas i ſtadens grannſkap.
5. I Kymmene förſamlings kyrkobok finnes händelſen antecknad.
6. Den 17 Juni 1632 utgafs ett placat om ſtäders anläggande och deras friheter på flere ſtällen i Karelen och Ingermanland. (v. Knorring.) Weckelax' ſtads fundations-bref förlorades troligen år 1712. Willmanſtrand och Sawolax Nyſtad (Nyſlott) ſynas, efter 1658 och ſednare årens jordeböcker, wara af lika ålder med Weckelax.
7. Sedermera blefwo deſſa 15 frihetsår tillökte med 5 år, bewiljade å Riksdagen år 1734.
8. År 1547 ſkall Wiborg ha erhållit rättighet att hålla frimarknader i Weckelax och Lappweſi.
9. I anſeende till ſtadens knappa inkomſter antogs icke den andra eller Politie-Borgmäſtaren under hela Swenſka tiden.
10. Utaf Ingeneur Rèchenbergs om förloppet af ſkiftet meddelade beſkrifning, inhämtas ibland annat: att preſtgården (§ ſkatt) fordom ägt ſina åkrar ſamfält med ſtaden, Sandby och Bamböle byar, och att Taskali hemmanet, ſom fordom blifwit Kapten Bures hemman i Bamböle tillagdt, wid ſkiftet anſedts för ſtaden omiſteligt.
11. Till ſtadens Lotſar utſågos Bönder ifrån Willnäs by, hwarifrån de ſedan öfwerflyttat till Sockneholmen (Pitäjän ſaari), ſamt uppſökt och utſtakat farleden. En af deras efterkommande med wedernamnet Muuri har uppbygt de fleſta af ſtadens handelsfartyg. — En annan, numera uti hög ålder afliden Lots, Petter Muuri, ſkall genom ſin rädighet och ſkicklighet bidragit till återſtodens af

den wid Swenſkſund år 1790 ſlagne Ryſka flottans räddning.

12. Denna af Swenſka häfdatecknare beklagade händelſe tilldrog ſig natten mot den 30 Juni. — Rummet tillåter oß icke här att närmare beſkrifwa denna wigtiga händelſes förlopp. — En beſkrifning deröfwer kan inſlyta uti en tillämnad fullſtändig öfwerſigt af krigshändelſerna inom Kymmenegårds Län.

13. Fredrikshamns ſtift innefattade 18 förſamlingar och 3 kapeller, indelade uti ett contract och ett proſteri. — År 1772 utgjorde folkmaßan deri, omkring 23,000 ſjälar. — (Ur ſtiftets handlingar).

14. Kejſarinnan **Katarina II** åtföljdes af en Furſtinna Daschkowa, 2 Furſtar, Golitzyn och Baretinſki 2 Grefwar, Tſcherniſcheff och Strogonoff, 2 General-Majorer, 2 Kammarjunkare och 3 andra betydande perſoner, ſom bildade Hennes Majeſtäts ſuite. — Kejſarinnan inträffade i ſtaden Lördagsafton den 17 Juni. — Konung **Guſtaf III**, ſom reſte denna gången under namn af Grefwe till Gottland, och åtföljdes af Grefwe Creutz, Stallmäſtaren von Eſſen, Riksmarſkalken Taube och Kammarherren **Armfelt**, ankom följande dag ungefär wid ſamma tid. — Deras Majeſtäters återfärd ſkedde Tisdagen derpå den 22 Juni g. ſt. (S:t P:burgs Zeitung och Sumarokoff).

15. De år 1784 bildade domſtolar woro: Nedre Landt-Rätten, Lagſkipnings- (**Нижняя Расправа**) och Pupill-Rätterna. — Den nya Tjenſtemanna-perſonalen beſtod uti en Kretsräntmäſtare och Kretsanvald, en edſwuren Landtmätare, en Kretsdoktor, en Läkare, en Underläkare och 2 Läkare-lärlingar. — Hwarje krets borde innefatta 20 à 23,000 ſjälar. (Verordn. zur Vervalt. der Gouvernem. des Ruß. Reichs.)

16. Prinſen af Wyrtemberg, **Fredrik Wilhelm Carl**, Kejſarinnan **Marias** broder, blef Konung år 1805 och dog 1816.

17. I början af 1788 års krig beſtod ſtadens garniſon af Pſkoffſka och Neffſka regementen ſamt 2 bataljoner af Finl. Jägare-Corpſen, tillſammans utgörande omkring

5000 man med 10 st. fält-kanoner. — Träffningar föreföllo natten mot den 6 (17) Juli wid **Summa** paß, den 2 Aug. wid **Willnäs** by, den 3, wid **Bamböle** och natten mot den 4 i s. m. emellan staden och Brakila. — Ibland de Ryske officerare, som härunder mest utmärkte sig, woro Öfw.-Löjtn. Petrowitsch, Sec.-Major Glasenap och Löjt. Worobjeff wid Nefffska regementet.

18. Bataljen levererades den 15 Maji, tidigt på morgonen, wid nordlig wind. — Swenska armé-flottan bestod denna gången af 155 större och mindre fartyg, hwaremot den Ryska flotiljen utgjordes af 2 halfpråmar och Turunmaa "Sållan wärre" och 60 kanonbåtar, ofullständigt bewärade och bemannade. Affären påstod öfwer 3½ timmas tid, hwarunder Ryßarne gjorde allt möjligt för att förswara sin plats. Förlusten uti döde, sårade och fångne utgjorde å sistnämdes sida 241 man gemene och, officerare.

19. Det nya Rådhuset byggdes i 2 års tid på entreprenad af Handlanden Sutthoff i Wiborg, genom Handl. härstädes Carl Bruun, för 23,144 Rubel.

20. Förra Normal-skolan ägde 4 lärare och år 1803 tjuguåtta elever. — Kretsskolan hade lika många lärare, år 1831, 53 och år 1841, 51 elever. Skolan war indelad i 3 klaßer: **tertia, secunda** och **prima**. År 1835 ägde hon ett bibliothek af 672 band, utom kartor, m. m. Till lärarenas aflöning anwändes årligen 3571 Rubel; den 1 Jan. 1836 ägde skol-kaßan en behållning af 3317 Rub. B:co. Många af Kretsskolans elever hafwa blifwit nyttiga och utmärkta medlemmar i staten. Detta förutsätter lyckliga natureller hos stadens och länets inwånare, samt föranleder att tillskrifwa deras lärare skicklighet och kärlek, åfwensom de fordom begagnade Tyska hjelpredorna duglighet och ändamålsenlighet!

21. Denna affär föreföll den 13 Juli om aftonen wid **Korkiasaari**, omkring en mil från staden. — Engelska styrkan bestod af 19 barkaser och kuttrar under Kapten Forests komando. — Ryska transport-skeppet, under Midschipsman Jurjeffs befäl, konwojerades af 4 ifrån stadens hamn erhållne kanon-slupar. — Ryska förlusten uti döde och sårade uppgick till 239 gemene och 3 officerare, hwar-

emot bland Engelsmännen ſtupade 19 man och 57 ſåra-rades. De dödas ſtoft förwaras wid Aſpö kapell.

22. Dotterſkolan, ſom ännu år bibehållen, ägde år 1835 19 och år 1841 25 elever. — Här har underwisning blifwit lemnad utaf en lärarinna och 3 lärare uti religion och moral, hiſtorie, geografi, natural-hiſtorie, arithmetik, kalligrafi, ritkonſt, ryſka, tyſka och franſka ſpråken, ämneſkrifning ſamt i åtſkillige handarbeten. — Skolan underhölls årligen med wid paß 750 Rubel B. A.

23. Direktionen för Fattigwården trädde förſt i ſlutet af år 1819 i werkſamhet. I början af år 1836 ſammanträdde en kommiſſion till organiſerande af en ny direktion. — Fattig-kaßans tillgånger hafwa iſynnerhet genom Handlanden i Wiborg, Conſul Ignatii teſtamente blifwit förökade och bragte till något öfwer 50,000 Rub. B. A. — Före midſommarn utdelas till de fattige en ränta af 500 Rub. ſilfw. af Ignatii medel.

24. För Kadet-Corpſens behof, blefwo 3 ſtörre och 2 mindre ſtenhus, fordom militär-kaſerner, upplåtne. — Inrednings- och nybyggnads-koſtnaden beſtiger ſig, med afdrag af hwad ſom blifwit beſparadt, till 153,000 Rub. En del af beſparings-ſumman (omkr. 80,000 Rub.) anwändes till inköp af Cheſens hus. Hedern af denna ſköna anſtalts inrättning tillhör, näſt Kejſar Alexander, framlidne General-Majoren och Riddaren Peter Thesleff. — Han war Chef för Corpſen ifrån den 9 Maji 1819, till den 6 December g. ſt. 1834. Efter år 1832 hafwa Corpſens hus genom tillbyggnader, inköp af tomter och planteringar af löfträd under aflidne Direct. General Dittmars tid blifwit utwidgade och förſkönade.

25. Elden frambrót Lördagen den 18 Auguſti kl. emellan 8 och 9 föremiddagen. — Skadan beräknas till något öfwer en half miljon.

26. Denna ſtat år ännu bibehållen. Enligt denſamma åtnjuter Borgmåſtaren 1800, Juſt.-Rådmannen 600, Politie-Rådmannen 450 Rubel, Kämners-Rätts Ordföranden 900, Magiſtrats-Secreteraren 600, Notarierna 300, Kaßören 450, Stads-Fiſkalen 150 och Aktuarien 225 Rub., allt B:co Aß. I anſeende till lönernas ringhet

hafwa åtſkillige tjenſter blifwit förenade. — År 1740 (Swenſka tiden) innehade Borgmäſtaren i lön och tafel-penningar tillſammans 256 Rub., år 1744 275 och år 1797 600 Rub.

27. Hans Majeſtät, åtföljd af General-Adjutanten Benkendorff, inträffade i ſtaden Thorsdagen den 12 Auguſti, kl. ½ 7 om aftonen. Följande dag på f. m., täcktes H. M. fortſätta Deß reſa till Nya Finland, efter att hafwa mönſtrat den i ſtaden förlagda militären och F. Kadetterne.

23. Hans Kejſerliga Höghets Storfurſten Michael Pawlowitſch's ankomſt ſkedde den ¼ Mars, ſent om aftonen. Följande dag täcktes H. K. H. efter att hafwa inſpecterat F. Kadett-Corpſen, ſom lyckats tillwinna ſig H. K. H:s ſynnerliga bifall, återwända till S:t Petersburg.

29. I ſlutet af år 1839 uppgick antalet af ſtadens fartyg till 26, af ſammanräknade 1539 läſters drägtighet. Denna flotilj beſtod utaf 1 fregatt- och 1 barkſkepp, 4 briggar, 13 ſkonerter, 3 galeaſer, 1 jagt och 3 halfdäckade lodjor. — Numera har antalet deraf blifwit med 8 fartyg förminſkadt. — År 1744 ägde F:hamn ett fregattſkepp, fördeladt på 16 lotter, år 1785 twänne barkſkepp, år 1797 1 galeas och 4 öppna båtar, år 1813 2 galeaſer, 1 jagt, 2 ſkutor, 1 lodja och 2 öppna båtar, år 1820 lika många galeaſer, 2 jagter och 2 lodjor. — Emellan åren 1828 och 1837 hafwa 2 briggar, 2 ſkonerter, 1 galeas och 1 jagt (tillſamm. af 330 läſter) förliſt. — År 1837 utſkeppades härifrån 18,127 tolfter plankor och bräder, ſom erhållits ifrån 7 ſågar, meſtendels utom Wiborgs län belägne. — Tull-inkomſterna för året 1837 beſtego ſig till 8669 Rub. 86 kop. ſilfw. År 1840 utgjorde de 11,504, år 1841 13,509, ſamt för år 1842 17,145 Rub. w. ſilfw. — Poſt-inkomſterna utgjorde år 1812 3257 Rub., år 1820 1386 Rub., ſamt år 1836 1876 Rub. w. ſilfw. — År 1837 utgjorde ſtadens folkmängd, F. Kadett-Corpſen och Garniſonen inberäknade, omkring 3000 ſjälar. — Stadens enſkilta inkomſter hafwa beſtigit ſig till omkr. 18,000 Rub. B:co Aſſ.

30. Denna gången utbröt elden wid påſtående ſtark nordlig wind i n. ö. delen af ſtaden, kl. wid paß 4 om morgonen, och ödelade innan aftonen 63 privata hus och 11 allmänna byggnader. Skadan beräknas till omkr. 500,000 Rubel B. A.

31. Högre- och lägre Elementar-ſkolorna öppnades den 1 Febr. I ſlutet af år 1842 ägde den förre 7 lärare, 62 elever och den ſednare 1 lärare och 19 elever.

32. H. K. H. Thronföljarens Ceſarewitſch Alexander Nicolajewitſch's höga ankomſt ſkedde Måndagen den 30 Maji med ångfartyget Herkules, åtföljdt af ångf. Kamſchatka. — Efter ett kort dröjsmål täcktes H. K. H., tillika med H. D. Furſt Menſchikoff, afreſa å ſamma fartyg.

33. Inwigningen förrättades Midſommardagen af Contracts-Proſten och Ordens Ledamoten C. J. Quiſt, i närwaro af Kapellanen i förſamlingen, Magiſter H. Nordſtröm, Paſtors-Adjunkten A. Tilly, Magiſter G. R. Hartman, v. Paſtor J. F. Ahlquiſt och Proſtarne J. C. Hornborg och A. F. Cremer.

Supplement I

till Taflan af

Kymmenegårds län och Fredrikshamns hiſtorie.

1. Frälsegods, Knapar och Frälsemän, m. m.

(Critiſk afhandling).

Jemte Krono-Kongl. Maj:ts arf- och egna, prebendeſtadga-, ſkatte- och milis-hemman, Kungs- och Ladugårdar, frälſe och ewärdeliga egendomar (ſäterier och allodial-gods), köpte frälſen, kloſter- och kyrkohemman, preſtebohl och ſtäder underlagda (donations-b:n), krögares och tawerners friheter, förlåningar eller frälſen till lifstid och behagelig tid, m. m., förekomma i Landets äldre Jordeböcker egendomar inom Wiborgs län, under namn af **gamla frälse-hemman, Adelns gamle frälsen, frälse-skattar** och **Knap-frälsen,** med uppgift på deßas innehafware och bebrukare. — Gamla frälſen förekomma i **Kivinebb** — Hendersſons, Lindersſons, Iwarsſons och Forbus' — i **Mohla** — Wrangells, Wittenbergs, Boyes, Lindersſons, Totts och Liljeſköld — i **Jäskis** — Jönsſons, Olufsſons och Oufwas — i **Wiborgs** — Stubbes, Wrangells ſamt Bergs och Totts af Mulli, Willi och Ilmaſti bebrukade — i **Säckjärvi** — Illes — i Wederlax — Melins — **Weckelax** — Böllias, Creutz's, Duwalls eller Magduwaldts, Flemmings, Poitz's, Rolambs och Swanſtröms —; hwaremot Knap-frälſen endaſt i Weckelax ſocken finnas. — Med gamla frälſen förſtås efter Barthold Nyſtröm (i deß år 1784 utgifna beſkrifning om Swenſka hemman och lägenheter) ſådana gods, ſom i längre tid preſterat den af Konung Magnus Ladulås i **XIII** ſeklet införda ruſt-tjenſten (Roß dienſt) och ut-

gjort Kungs-häſtarnes ränta; hwaremot de nyare frälſen widkänt årliga häſtarnes ränta jemte halfwa boſkaps- och halfwa ſkjutsfärds-penningarne, utom flera andra **onera** lika med gamla frälſen, med undantag af Lagmans-, Häradshöfdings-, Tingsgäſtnings- och Mantals-penningar, då frälſe- eller adelsmännen ſjelfwa bodde å ſina hemman, hwaraf namnet **säteri** troligen uppkommit. — Genom ruſt eller roß-tjenſten kunde den gamle adeln ej förlora ſitt adeliga anſeende eller adelſkap.

En ſärſkild uppmärkſamhet ſynas Weckelax Knap-frälſen och Knaparne (Swennerne) derſtädes förtjena. — Uti 1655 och 1658 års Landsböcker för Wiborgs och Nyſlotts Län, förekomma under namn af adelns gamble frälſen 14 halfwa hemman af 7 mantal under ſäteri, nemligen: **Bredskall** (Palliacka, Pälacka eller Polack) i **Husböhle** (Pucki eller Bock) i **Husula** (Rolamb), i **Stensböhle** (Stöder och Kiäpp) i **Strömsby** (Mulli) i **Willnäs** och **Hillnäs** eller **Helignäs** (Poitz), i **Sandby** och **Poitsö, Båtsö** eller **Bötö** utan ſlägtnamn (**patronymica**). — I 1655 års Landsbok ſåges att några gamle frälſemän njuta deras hemman fritt för ruſt-tjenſten de preſtera under adelsfanan, och i 1658 års Jordebok är antecknadt, att hwarje Knap-frälſe hemman erlägger halfwa ſalpeters-hjelpen med 24½ öre. — 1705 års Jordebok öker raden af deßa gamla frälſemän med ſlägtnamnen: **Husgafvel** i Bredſkall och Sandby, **Läti** (Lette?) i Huſuböhle, **Brusin** i Huſula och **Wilcki** i Strömsby. — Wid denna tid funnos 13 hela och 14 halfwa hemman af ej mer än 5⅜⅛ behållna mantal, hwaraf ¼ år öde, och ⅛ under Capellans-bohl i Sandby. — Huſula frälſens augmenter woro i Walkeala och Lappweſi ſocknar, Strömbys i Walkeala, Kymmene och Pyttis. — Bredſkall ſynes hafwa år 1657, ſtället (ſannolikt med Huſula) 5, Liickala (Creutz) lika många, och Strömsby, Bamböle, Brakila (Brarby), Willnäs, Mentlax, Qwarnby, Ihamaa och Ongamaa bys af Otto Schollman innehafda 5 frälſe-hemman, hwardera en ryttare under Adelsfanan, eller till ett Cavalleri-regemente. Wid år 1705 ſynes Huſula hafwa ruſtat fyra och Strömsby med ſina augmenter twenne (2)

ryttare *) — Rörande Stensböles 2:ne frälse-hemman, finnes antecknadt, att det ena af ½ mantal (Erik Stöders) warit Henrik Flemings allodial-frälse, och att Fleming år 1626 öfwerlemnadt detsamma till deß betjents Erik Twillings arfwingar. — Rörande ½ mantal i Summa by anföres, att Kongl. Rådet och Gen.-Amiralen Lorentz Creutz tillhandlat ſig detta frälse-hemman år 1652, af Corporalen under Adelsfanan Henrik Pehrsſon Huusgawel, ſom wunnit godſet till ewärdeligt frälſe, och att ett dylikt hemman af ½ mantal i berörde by warit år 1655 förlänt Eſkil Pehrsſon Junkar (Knap, Swen, Junkar) till behagelig tid; att 3 hemman i Willnäs by wid ſamma tid woro Kapten Reetz' frälſe-öden, och att Poitsö, Bät eller Bötö, eller Pyötſaar, warit urſprungligen Jöran Larsſon (Hugguts?) frälſe, ſedan Öfwerſte Salamon Jonsſons allodial-frälſe, hwarefter denna ö innehafts af Swanſtröms arfwingar, ſom pantſatt deras rätt dertill till Lagläſaren Dahlmans enka, den der ſin rätt öfwerdragit till Lagmannen och Landshöfdingen Baron Joh. Creutz; år 1769 innehades detta gods af Landtmåtaren Jonas Necklin ſamfäldt med en Prokofi Jurjeff, ſom ſålt godſet till Handlanden i Fredrikshamn Johan Ring, af hwilken Mårten Pihlhjerta (Johanna Mattsdotter Huggutś ſon), med **jura nobilitatis**, genom formlig rättegång år 1792 frånwann Bötö eller Pötſari frälſe-hemman.

Ur von Knorrings, Rehbinders, Aminoffs, Tunelds och Porthans arbeten, ſamt ur andra trowärdiga handlingar inhemtas: att Weckelax Knapar fingo af Konung Guſtaf I år 1552, på hwilken tid de bebodde och innehade i Weckelax ſ. Strömsby, Bredſkalle, Sandby och Tawaſtby, ſamt Mogenpört i Pyttis ſocken, frälſe-rätt på ſå lång tid de förmådde upprätthålla frälſemanna-tjenſt; att ſlägterna Huusgawel, Brandſtaka och Pihlhjerta woro under hela Swenſka regeringen ſå för ſig ſjelfwe, ſom för huſtrur och barn befriade från mantals-penningar, krono-tiondens ſamt tingskappars erläggande, åt hwilka ſlägter Landshöfding Lindhjelm

*) I Weckelax ſocken ruſtades deßutom 20 dragoner. — År 1705 kommenderades en Dragon-ſqwadron, af Adels- och preſte-drängar, utaf Öfw.-Löjt. Steph. Fred. Knorring.

i Wiborg år 1694 skall föreslagit större augment, för att bättre kunna upprätthålla rustningen, hwilket af Konungen blifwit bewiljadt; att en Sigfrid Jönsson (Husgawel), från Tawastby i Kymmene s. år 1625 för Åbo Hof-Rätt, der han jemte Sigfrid Jönsson (Pihlhjerta) från Husula, Matts Thomasson (Husgawel), från Strömsby och Hans Pehrsson (Polack, Palliacka?), från Bredskall, af förste Advocat-Fiskalen blef tilltalad för det de utgåfwo sig för frälsemän, företedde 2:ne Konung Gustafs I bref af d. 6 Sept. 1552, och d. 27 November 1553, hwari en hans farfars bror samt Matts Thomassons (Husgawels) farfar kallades frälseman och fått confirmation på Strömsby; att den förstnämde, eller Sigfrid Husgawel genom inlemnad slägtlinea bewisade sig i 6:te led härstamma från Erik Larsson, som år 1396 af Carl Ulfsson (Sparre) af Tofta, Höfdingen i Wiborg, erhöll fasta på Sandby gods jemte rätt till Bredskalla by, som Riddaren Ehrengisel Nilsson skänkt honom efter förrymde Lars Blekare; att Sigfrid Jonsson (Pihlhjerta) åfwen i 6:te led, såsom deß slägtregister utwisade, ledde sin härkomst från en Matts Eriksson, som först (under Margarethas och Pommerske Hertigen Erik XIII regering) förwärfwat frälse på Husula; att Sigfrid i Tawastby (Husgawel) blifwit genom Hof-Rättens dom af den 4 Okt. 1625 berättigad att för sig och sina bröstarfwingar njuta sina gods under frälse-frihet, såsom andre af Adel och göra Kronan deraf tjenst, hwilken rätt troligen blifwit åfwen Pihlhjerta af Hof-Rätten i Maji år 1626 tillerkänd; att en Elias Husgawel, en åttling till Matts Thomasson, född i Strömsby år 1721, warit 1742 Proviant-skrifware wid fält-magasinerna, sedan Kontors-skrifware i Willmanstrand, och år 1759 Kamererare wid Norra Dykeris Hufwud-kontor i Stockholm, erhållit 1774 renovation å gammalt Adelskap och introduceradts år 1776 under N:o 2102; att Erik Larsson fört i wapen en husgawel och ofwan hjelmen en eldhake; hwaremot Pihlhjertas sköldemärke warit en bewäpnad hand, som höll en pik och på pikspetsen ett upp- och nedwändt hjerta; att Husgawlarne i XVII århundradet warit bland Weckelax Knapar talrika och widt kringspridde; att en Erik Pihlhjerta, gift med Ingeborg Ruth, warit omkring 1770 Stads-Fiskal i Fre-

drikshamn; att en del af Weckelax Knapar med wedernamnet Wilckin (Wilcki) till sköldemärke fört en eldgaffel med en röd eldfana, enligt Ståthållarens på Wiborg Henrik Flemings d. 14 Maji 1618 på lagmans-tinget gifwet bewis, och att en Heiden Wilkin 1620 warit Fogde i Kymmenegårds län; att en Henrik Huggut *), son till i Borgå födde skepparen Matts Bengtsson, warit år 1571 Konung Johan III Troman och Sekreterare; år 1581 Slottslofwen på Stockholm; blifwit år 1583, den 8 Januari; adlad för deß hulla och trotjenst och bekommit till wapen en pålyre, hwars ägg är jemte handen, som håller uti skaftet, något blodbestänkt, samt en öppen tornerhjelm, hwarpå finnas tu buffelhorn och ibland dem en pålyre, lika med den förra, kransen och hjelmtäcket rödt och hwitt, tillika erhållit donation på Kurila (Kurjala gods i Tawastland?) och Torkis i Finland; blifwit år 1583 Krigs-Commißarius och Slottslofwen på Calmar; år 1586 Öfwerste-Befallningsman på Kexholm, som någon tid förut blifwit erofradt af Pontus de la Gardie; samlade dymmelweckan 1594 i Upsala tillhopa 12 fattiga män, hwilkas fötter Konung Sigismund twättade; warit gift med Karin Sabelfana, Johan Skalms enka, arbetat med särdeles nit och framgång på Katholska lärans återinförande i Swerige; förmått att **in blanco** gilla och antaga lithurgien; warit twungen att under Hertig Carls regering, då Lutherska trosbekännelsen befästades, fly till Polen samt efterlemnat flere ättlingar, af hwilka Jakob Huggut (Officer) introducerades år 1664 under N:o 691; att Löjtnanten och Coopv. Kaptenen Gideon Josias Huggut, utan gifwen ättledning, född 1766 död 1825 på Blåsnäs rusthåll i Pargas socken, uppgifwit sig wara **caput familiæ** i Finland och ansedts wara den sista af ätten; att stamfadren till Weckelax Hugguter en sommarnatt på ett obekant åratal (troligen i XIII seklet) simmat, såsom en, hos de gamla ännu lefwande ö- och kustboer i Wiborgs län, ännu gängse warande tradition meddelar, till en fiendtlig Ryss eller Nordtyss fribrytare eller korsar-

*) Huggut torde härstamma från Hoogwoude i Friſ. Weſtflingen. — Bland Sweriges ädlingar förekomma Stengawlar.

flotta, hwars manſkap, ſom talat Finſka *), lågrat ſig på Wepſu höga holme i Wederlax' ſkårgård, obehindradt nalkats de med linor wid hwarandra ſåſtade fartygen, blifwit bemärkt, men anſedts för rörligt hafsſkum, emedan hans hufwud warit betäckt med en hwit hufwa (tanu), kapat, troligen med en yxa — ſedan han beſtigit någon farkoſt — den främſta wid en ſten eller ett träd faſtbundna linan och måhända derefter med ſin yxa dödat de förföljande matroſerna, om icke några offer redan förut i farkoſten fallit för hans wapen. Den ſålunda utaf en man eröfrade fiendtliga flottan ſkall derefter blifwit förſtörd, och för detta djerfwa ſtorwerk ſkall denna (Jöran Larsſon?) blifwit ägare af flere lågenheter i Wiborgs läns ſkårgård, hwilka lågenheter troligen blifwit arfwegods, hwilket är ſå mycket mera ſannolikt och antagligt, ſom Muſtamaa, Utſtamö, Kilpſaar, Klubben, (Luppi), Bredſkär, (Reiſker) och Kolmſelänpetter (Pecko) i äldre, ännu i behåll warande handlingar omnämnas ſåſom Adelns gamla frälſe utöar, hwilka Pötſaari åboer kanhända ſkola återwinna af deras nuwarande innehafware, Aspö Lotſar, ſedan deßas willkor engång hunnit blifwa förbättrade; ty ännu i ſlutet af ſednaſte århundrade fanns å Pötſaar (Bötö) en enka, Johanna Mattsdotter Huggut, af hwilken Johan Mårtensſon Pihlhjertas ännu lefwande bröſtarfwingar, med flere Bötö åboer, nemligen Henriks och Eriks ſamt Maria Pihlhjertas, Mårtens ſyſkons efterkommande härſtamma, ſåſom Wiborgs Ståthållare-Embetets Civil Tribunals-Utſlag, af den 12 April 1792, och Kyrkoboken ſkola bewiſa; hwarföre åtten Huggut ingalunda ännu utdött, emot hwad i Åbo Tidning år 1825 N:o 18 anſedt blifwit, att en Jakob Forſell, ſon till Rådmannen i Fredrikshamn Johan Forſell och Chriſtina Malm, född 1696 i nämde ſtad, hwareſt flere af Knap-adeln warit borgare, och härſtammande, ſåſom namnet utwiſar, från Stensböle eller Kolſila by, der Forſeller ännu finnas, blifwit den 24 Januari 1767 adlad, då namnet förändrades till af Forſelles; ſkall under hwarjehanda öden och olyckshändelſer i ſin ungdom beröm-

*) Aunuxen kieltä. — Aunulaiſia torde finnas öſter om Ladogaſjön. De äro kände för ſin mindre rädighet i wigtigare fall.

wärdt winlagt ſig om flere kunſkapers inhämtande; blifwit 1710 nödſakad att jemte ſina föräldrar lemna Weckelax; gjort ſedan Sweriges Regering af trohet och nit flere wigtiga tjenſter; nedſatt ſig efter ſlutad fred i Fredrikshamn, der han blifwit Rådman; gjort under påföljande krig (1741 och 1742) Swenſkarne åter betydliga tjenſter och ej flyttat till Stockholm förr än den ſiſta dagen af Fredrikshamns öfwergång; gifwit 1745 det förſta förſlaget till en ny ſtads och fäſtnings anläggande i Degerby, hwilket bifölls; blifwit i denna nya ſtad år 1747 Borgmäſtare, erhållit 1752 Aßeßors namn och heder, hugnats år 1765, då han erhöll afſked från Borgmäſtare-ſyßlan, Commerce-Råds namn och wärdighet; afliſdit den 28 Aug. 1768, begrafwen i Elimä ſockens kyrka, gift med Johanna Ulrica Schultz och efterlemnat ſönerna: Jakob, Major, Henrik Johan, Brukspatron, och Samuel, Kapten wid Flemingſka regementet; att åtten Lahti (Lax) från äldre tider bebor och innehar före detta frälſe-hemmanet och ruſthållet N:o 1 i Ongamaa by af Weckelax ſocken, under hwilket hemmanen N:ris 2, 3, 4 & 5, år 1745, enligt Jordeboken, woro förſtnämdes augmenter och då beboddes och innehades af ſlägterna Liickanen, Puhacka och Tilli, hwilka twenne förſtnämda måhända äro, jemte åtterna Wilcki och Weneläin i Weckelax, Wendiſka eller Polſka åtter, och Tilli deremot troligen af Frankiſk folkſtam. Deras, och flere andra ſlägters i Kymmenegårds län, förfäder, ſåſom Danſkas, Sällis, Kytölä eller Skyttes, Lawis, Wikaris, Ruodis, Hjeltis, Björns och Halfbjörns, Falks, Falkenbergs, Puſa eller Poßes, Pöyſis, Långas, Langis, Tudermans, Hochters, Knap eller Knapas, Pröitz's, Kaharis, Muuris (Moors) ſamt Hohtis, Kolmhalkos och Karnatus', i Muhuniemi by af Elimä ſocken, hwilka ſiſtnämde på ſjuttonhundratalet ſkola ägt privilegier af Kung Carl IX, hafwa förmodeligen warit ädlingar, eller frie män, till en del jemte ſlägten Lax *) (Laarus) härſtammat från Frisland. Flere af dem tillhörde måhända munkwäſendet i medeltiden ſåſom ädlingar eller landtmän, i

*) En Mårten Lax, hwars hemort är obekant, blef år 1612 af Konung Guſtaf Adolf begagnad till en beſickning ifr. Jönköping till Jacob De la Gardie och Ewert Horn i Ryßland och Liſland. (Se Hallenberg).

detta ſtånd uppfört kyrkor och kloſter, kämpat mot hedendomen i landet och idkat åkerbruk, ſkeppsbyggeri, timmermanna-arbeten, ſmide, garfweri m. m., ſom låto förena ſig med deras kallelſe. — Ifrån ofwannämde Lahti hemman (ſåteriruſthåll) ſkall ſlägten Wijkman eller Wikman äga ſin upprinnelſe. På ſjuttonhundratalet funnos i Weckelax twenne klockare med detta namn, nemligen Andreas och Samuel Wijkman, hwilken ſednare år 1772 erhöll Domproſten Gudſei och förſamlingens enhälliga kallelſe till klockare-ſyßlan; han war gift med Catharina Sundberg ifrån Kornäs gods och efterlemnade trenne barn: Iſrael, Guſtaf och Marie, af hwilka den förſtnämde blef omkring år 1808 Notarie och ſednare Tranſlator wid Magiſtraten i Fredrikshamn, hwilken ſednare befattning han intill ſin år 1830 inträffade död innehade; han war gift med Eliſabeth Muuri, † 1842, från Qwarnby gods; öfwerlefwes af fyra barn, af hwilka jag är det äldſta. — Guſtaf, farbrodren, blef efter erhållen underwiſning Proviſor wid ett Krono-Apothek i Polen, der han år 1831 afled. — Marie blef gift med Semen Aſliskoff, Officer och ſedermera tjenſteman af 8:de klaßen, i S:t Petersburg. — Cantor Samuel Wikman ägde en ſyſter Hedwig, ſom war gift förſt med Tränſl. Weidenbaum och ſedan med en Ungerſk adelsman Richter. Hennes döttrar, Catharina, Thereſe och Anna blefwo gifta med Paſkewitſch, Jäger och Langwagen i S:t Petersburg. Catharina Sundbergs ſyſtrar, Anna Chriſtina och Sara, blefwo gifta med Tuderman och Hacklin i Wiborg. — Jag är föd den 7 Juli 1812, blef efter erhållen underwiſning år 1828 biträde hos dåwarande Poſtmäſtaren i Fredrikshamn, numera Tullförwaltaren i ſamma ſtad, Herr Titulär-Rådet och Riddaren Fredrik Dykander; den 30 Juni 1830 inſkrifwen ſom E. O. Kammarſkrifware wid Keiſerl. Poſt-Direktionen i Finland; föreſtod från början af Juli till Oktober år 1831 Poſtmäſtare-tjenſten, under ledigheten, på eget anſwar och från den 1 Juli ſamma år till Auguſti 1839 Tranſlators-tjenſten i Ryſka ſpråket wid Magiſtraten i Fredrikshamn; erhöll den 17 September 1839 Conſtitutorial å Tranſlators-tjenſten i Ryſka ſpråket wid Guvernörs-Embetet i Waſa; den 18 December 1840 antagen till Commißarie, under nybyggnaden,

wid Kejſerl. Spegelfabriken i Rockola; den 17 Februari 1843 Yngre Contoirsſkrifware wid Kejſerl. Poſt-Contoiret i Helſingfors, ifrån hwilken befattning jag blef den 19 Mars g. ſt. 1845 i Näder befordrad till Tranſlator i Ryſka och Swenſka ſpråken wid Kejſerl. Gewär-Faktoriet i Syſterbäck, och blef medelſt Reſolution af den 24 Juli 1843 i Näder förklarad berättigad att ſöka ſamt efter ſkicklighet och förtjenſt winna befordran ſåwäl till ledige Poſt-Expediteurs- ſom Poſt-Förwaltare-tjenſter wid Landets Poſt-kontor. — Efter ſlutad ſkolbana fattade jag en outſläcklig kärlek till wetenſkaper och ſökte, ehuru kämpande med briſter m. m., att under mina lediga ſtunder, utan främmande wägledning, men wid några wänners bifall och uppmuntran, inhämta mer och mer kunſkaper i språk och andra allwarſamma ämnen. Redan i början af år 1837 fattade jag, i anledning af några ålderſtigne, numera aflidne perſoners berättelſer om öfwerlefda krigshändelſer, m. m., beſlutet att efter nödig förberedelſe utgifwa min födelſeorts Fredrikshamns hiſtoria. Under de reſor jag gjorde för forſkningar, blottſtälde jag mig för betydligare mödor och faror; men fann dem, för riktandet af Fäderneslandets häfder och språk, bliſwa fruktbara och mödan belönande. — År 1839 lät jag inflyta i Waſa Tidning anteckningar rörande ſlagen wid Hoogland och wid Swenſkſund, åren 1788 och 1789, angående Kotka, en teckning af Korpenfeltſka åttens öden, m. m. — Följande år lät jag trycka finſka afſkedsord till hemorten, med hwilka jag beredde min moder, ſom om min uppfoſtran ägde ſynnerlig wärd, det ſörſta nöje; år 1841 utkom från trycket i Wiborg under titeln: "Hittebarnet", en berättelſe i bunden ſtil, jemte en anmälan af åtſkilliga arbeten, ſom jag med tiden, i lyckligare förhållanden, ämnade utgifwa; år 1844 utkom från ſtentrycket i Helſingfors en hiſtoriſk karta öfwer Fredrikshamns ſtad och deß omgifning, och i ſlutet af ſamma år en finſk i moraliſkt ſyfte författad dikt i runoform, under namn af "Matkamiehet", hwari jag tillåtit mig; för modersmålets reform, wiſſa afwikelſer från det ännu wanliga ſkriſſättet. — Såſom ledamot bewiſtade jag, under loppet af året 1844 och i början af följande år, Finſka Litteratur-Sällſkapets i Helſingfors ſammanträden och inlemnade, ibland annat, ett yttran-

de, i anledning af wäckt fråga, om förenklandet af Finska språkets orthografi genom acutus-tecknet, i stället för dubbla vocaler, hwari jag föreslog circonflexer i deras ställen, såsom tjenligare, och trodde att acutus- och gravis-tecknen borde i finskan särskildt begagnas *).

Före och under Konung Gustaf I:s tid tjente Adelhären, eller frälset, som eljest, efter Roding, kallades hofmän, eller mån af wapen, till häst i full rustning, jernklädda från hufwud till fot. De utgjorde förnämsta styrkan i krigsmakten, innan ordentligt fotfolk kom i bruk. Det Swenska Riddarskapet, så för län som frälse-gods, förde med sig i fält mycket krigsfolk. — Den högre adeln erhöll, efter Wählin, wid Calmare-Unionens förnyelse 1483, all Konungslig rätt öfwer sina landbönder, med rättighet att befästa sina gårdar, att lemna — efter tysk sed — mißgerningsmän tillflykt på sina slott, samt att med wärjan i handen lagligen afgöra sina twister, efter skedd utmaning. Adelsbref utfärdades af Konungen eller Riks-föreståndaren med Råds-råde. Frälsebref meddeltes af Mönsterherren på de wanliga wapne-synerna och innehöllo blott, att bonden ägde frälse och frihet på sin jord, med det willkor, att alltid wara färdig till rikets tjenst med harnesk och wärja. — Swennerne, eller Knaparne (Knappen, Junkers, Edelknechte) ägde i XV seklet, efter Hüphoff, företräde framför frälsemän och rätt att bära öppen hjelm och sköld. — Genom riddarslag blef Knapen riddare. Troligt är, att många bland Kymmenegårds läns Knapar, genom förtjenster öfwergått till Riddar-klaßen. — Att kläda och bewäpna sin herre (Grefwen, Fri- och Länsherren), wärda jagten, föra budskap, uppsigten öfwer kök och källare o. d. tillhörde Knapernes befattning i Tyskland, efter Leo. — Medeltidens borgar bestodo af tre särskilda, ehuru ofta sammanhängande byggnader. — Stall och ladugårdar woro wanligen genom en graf skilda från borgen eller förlaggda på afstånd. Borgens beståndsdelar woro: 1. Mån-

*) Orsaker, som icke kunna uppgifwas, hafwa föranledt denna sjelfbiografi, som torde benäget öfwerses. Författaren, som lägger stor wigt på sjelfkännedom, undandrar sig ej sakkunnigas omdöme.

nernas wanliga ſamlingsrum (Dornitz, Dürnitz), 2. Fruntimmers-rummen (Kamenate, Phiſelgadem), 3. Berchfrit, tornet, ſom tjente till waktrum och efter förmodan till kök och ſofrum. — Furſte- och herre-borgar woro widlyftigare; de hade grafwar med windbryggar, ringmurar, portar, m. m. — I Ryſka fejden år 1496 ägde Swenſkarne i Wiborg Cartover, med kulor af bly och jern. Krigs-Öfwerſtarne Sten den äldre och Swante Sture lade ſtor lit på det resligaſte och bäſt bewärade manſkap, ſom, ſkyddade af höga och ſpetſiga ſköldar emot ſlungor och pilſkott, kallades lefwande wallar.

---

2. Kymmenegård, (Kymin kartano, Kymmene Königs-Hof),

Kallas i äldre Geografiſka kartor (**Hondi Mercatorii** & Petersburgſka Akademiens) till Olsby, hwarföre gården i forntiden kunde wara anlagd af en Anglo-Sachſiſk Furſte eller Grefwe Ole (Olof?). Kymi, ſom icke gerna kan härledas från Kymmenen, torde wara identiſkt med Kumo (Kumogård wid Kumoelf i Björneborgs län). — Kymmenegård är jemte Holmgård och Lappträſk gammal Kungsgård. En dylik beſtämmelſe, ehuru möjligt under ſåteri, torde efter förmodan Konungsböle i Pyttis ſocken haft. — Kymmenegård blef i XVI ſeklet Fru Chriſtina Gyllenſtjerna, Riks-Föreſtåndaren Sten Stures Enka, förlånad på lifstid. År 1655 war detta betydliga gods af Kronan förſåldt till familjen Wrangell. I ſlutet af ſjuttonhundratalet tillhörde det familjen Naht, ſom ſålde godſet med fiſkewattnet till Kejſerl. Ryſka Kronan, hwilken ſedan donerat fiſkewattnet till Walaamo kloſter. — Fäſtningen, uppförd under Ing. General Schreiterfeldts uppſigt, är anlagd å Myllyſaar *), der Swenſka hären åren 1742, 1788 och 1789 hade ſitt läger. — År 1788 afbrann Caracters-byggningen å Kymmenegård genom wådeld. — Konung Guſtaf III hade ſitt höggwarter här, under campagnerna åren 1788 och 89. — På den med

*) Wid Huumokiwi, ſom bliſwit ſönderſprängd.

en quarré af rönnar omgifna gården camperade Hans Majeſtät med Sin ſuit. Uti logar och lador bodde Gardets officerare; Kongl. Kanſliet war förlagdt uti pörten. — Af laxfiſket hade armén, ſå länge fångſten warade, en god rätt. — Kymmene är namnkunnigt genom de många heta, hårdnackade och blodiga träffningar, ſom derwid blifwit levererade för herrawäldets ſkull i Norden. — Kotka, fäſtning af 3 klaßen, ſom är 1791 blifwit anlagd utaf en af Ryßlands ſtörſte Fältherrar, Suworoff Rymitſki-Italianſki, — ſom torde härſtamma från Finland — ligger härifrån en ſwenſk mil, wid Kymmeneelfs utlopp. — Uti en ſten, ſom förwaras å Kotka, ſinnes Stor-Furſten Conſtantin Pawlowitſch's namn jemte åratalet 1795, och i ett hälleberg ſöder om Swenſkſund är Carl Guſtafs namn med åratalet 1789 inhugget. — Å den ſöder om Kutſaló belägne holmen Satamaſaar, har ett ſällſkap af förnäma reſande perſoner camperat år 1642, hwilket åratalet, ſom jemte flere initial-bokſtäfwer är inhugget uti ſtenar, utwiſar.

---

3. Frèdrikshamns Privilegier äro af:

1. 1723 d. 18 Juli, om ſtadens grundläggning.
2. 1727 d. 19 Januari, om lindring i inqwarteringen.
3. — d. 21 Februari, angående åtſkilliga ſtaden bewiljade förmoner.
4. — d. 27 Juni, reſolution.
5. 1731 d. 13 Maji, d:o.
6. — d. 28 Maji, d:o.
7. 1734 d. 20 December, d:o i åtſkilliga ämnen.
8. 1735 d. 14 Januari, angående Nyſlott och Willmanſtrand.
9. 1737 d. 23 Auguſti, angående Nyſlott.
10. 1740 d. 14 Auguſti, om 5 nya frihetsår, m. m.
11. 1740 d. 27 Auguſti, om wal af Herredagsmän, m. m.
12. 1743 d. 9 Decemb., hwari ſtadens privilegier förnyas.
13. — d. 8 Oktober, om handel, mått, näringar, m. m.
14. — d. 18 Oktober, om inqwartering, utlagor och frihets-år.

15. 1743 d. 19 Oktober & 19 Novemb., om tull för ink. waror.
16. — d. 28 Oktober, om bränneved för militären.
17. — d. 1 December, om återfående af ſtadens förra privilegier från Sverige.
18. 1744 d. 13 Januari, rörande tjära och andra producter.
19. — d. 14 Januari, om Fredrikshamns wapen.
20. — d. 17 Januari, om förbud till Militärs-Chefer att inblanda ſig i ſtadens enſkilta mål, m. m.
21. — d. 2 Maji, om ſtadens immitterande uti $5\frac{13}{24}$ Skatter, eller 21 hemman, ſom ſtaden blifwit donerade.
22. 1746 d. 26 Februari, om landthandel.
23. 1754 d. 7 Juli, rörande ſtadens ſkyldighet att underh. Strömsby bro.
24. 1755 d. 28 Februari, om tackſägelſer, bönedagar.
25. 1758 d. 18 September, om tull för win.
26. 1817 d. 17 April, rörande förwaltningen af doner. hemman m. m.
27. 1827 d. 21 Maj, om afgifter, ſom ſtaden äger uppbära.
28. — d. 21 Mars, Aflönings-ſtat.
29. 1828 d. 1 Mars, om utſkylderna från donations-hemmanen.

---

4. Commendanter i Fredrikshamns Fäſtning.

År 1739. — Lode, General-Major.
1741—1742. Busquet, d:o.
1742—1744. Bradke, d:o.
1744—1752. von Karkettel, Öfwerſte.
1752—1758. Stupiſchin, d:o.
1758—1768. von Schiermacher, d:o.
1768—1779. von Linden, d:o.
1779—1788. von Taube, d:o.
1788—1797. von Eck, d:o.

Ar 1797—1799. von Boehm, General-Major.
1799. — Bekleſcheff, d:o.
1799—1800. Baron Maltitz, d:o. } Schiller, Öfwerſte, tjenſtförr. åren 1800—1802.
1801 — Wereffkin, d:o. }
1803—1807. Gawro, d:o.
1807—1836. Anikejeff, d:o.

5.

1725—1727. Baron Frieſenheim, Landshöfding.

---

6. Borgmästare.

1660. Pahle, Bernhardt, Vice Borgmåſtare.
1706. Walenthinſon, Balthaſar.
1723. Wittſtock, Friedrich.
1744. Marthin, Mathias, Koll.-Aſſeſſor.
1763. Wulffert, Ant., Koll.-Aſſeſſor.
1767. Elfwengrén.
1777. Wieſing, Joh. Adolf.
1785. Kilchen, Carl, Kapiten.
1788. Hammarin, Carl Fredrik.
1790. Rönnholm, Carl Fredrik, och
— Bedkoff, Jewdokim.
1795. Kniper, Paul.
1797—1812. Fabritius, Berndt, Lagman och Riddare, Ledamot i Kejſerliga Senaten i Finland.
1812—1828. Mallén, Daniel Ferdinand, Fil. Magiſter, Lagman och Riddare.
Ifr. 1829. Aſpelund, Carl Guſt., Riddare.

Anm. Matriklar å Kyrkoherdarne i Kymmenegårds Lån ſamt å Fredrikshamns förre Embets- och Tjenſtemän jemte teckningar af deras lefnadsöden, ſom framför andra gjort ſig förtjente af framtidens hägkomſt, torde möjligtwis frambeles, efter erhållande af ännu briſtande uppgifter, kunna utarbetas. Wiborg i Juni 1846.

P. G. Wikman.

Rättelser.

Uti Inledningen:

Sid. 13, rad. 13 ofr. ſtår: Karmatus, läs: Karnatus.
„ — „ 5, 8, 9 nfr. ſtår: Weckelax, läs: Weckelax'.

Uti Kronolog. Öfwerſigten:

„ 15, „ 11 ofr. ſtår: Aski, läs: Uski.
„ 19, „ 2 nfr. i noten ſtår: Gowionius, läs: Gowinius.
„ 25, „ 5 nfr. i noten ſtår: Bruner, Heino (Jacob m. fl.), läs: Bruner, (Heino, Jakob m. fl.)

Uti Anmärkningar:

„ 31, „ 6 och 7 nfr. ſtår: emedan likalydande namn derſtädes och i Finland förekomma., läs: Likalydande egna namn (nomina propria) förekomma derſtädes och i Finland.

HISTORISK KARTA
öfver
FREDRIKSHAMNS STAD
och dess Omgifning
af
P. G. Wikman.
1844.

Imprimatur: G. Rein.

Ole laudias!

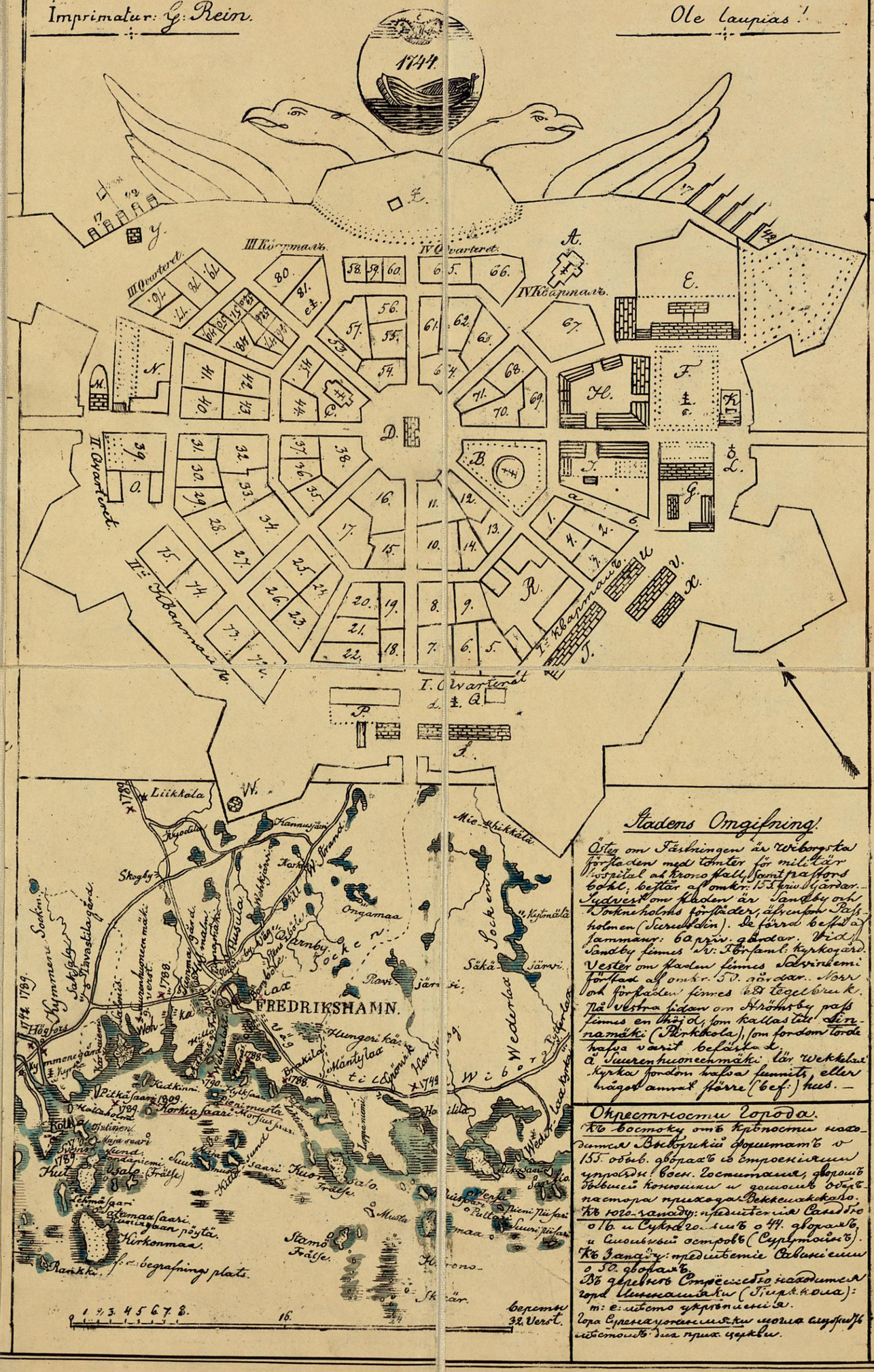

BESKRIFNING.

Lit. A. Finska Kyrkan, uppförd i Katholiska tider, renoverad år 1828.
" B. Grekisk-Ryska Kyrkan, invigd år 183[illegible].
" C. Svenska Kyrkan, invigd år 1843.
" D. Rådhuset, uppfördt år 1797.
" E, F, G, H, J, K. Kejserl: Finska Kadett Corpsens hus och planer.
" L. Ryska Wäcktens (1837.)
" M. Högvakten.
" N. Ingeneur gården.
" O. 2ne Qvarn: Offic: Kaserner. } afbrunno
" P. Fånghus. } år 1840.
" Q. Stab Officars (2. vån:) flygel. }
" R. Artilleri-gård.
" S. Proviant magasin.
" T. enwånings stenhus, d. skola för militär-kantonister.
" U. enwånings kasern.
" V. twåwånings dº.
" X. " vagn.
" Y. " smedja.
" Z. " lider.
" W. Flaggstorn (1742 ?)
Nris 72–75 & 80–81. års öppna obebygda, samt Nris 76–79 till en del obebygda platser, som efter sednaste brand blifvit i tomter indelade.
Lit. a–b. ny twärgata efter 1840. års brand.
Nº 67. före detta Gästgifvare gård.
" 70. " " Stadshus tomt, der Kejsarinnan Katarina II. år 1783. hade fritt logis.
Lit. C. (Sv: kyrkans plan:) fordom Kändl: Heino Brueens, federnera Commendants gård, der Konung Gustaf III. år 1783. hade fritt qvarter.
Nº 39. privat obebygd gård, der Kejser Paul I:r år 1788. hade fritt logis.
Nº 2 J. före detta plats för stadens klubbhus mellan 1828–1840.
Nº 71. före detta Krets- och Elementar Skolans tomt före 1821. års brand.
Lit. e. sign: ‡. plats för Grek: R: Petri-Pauli kyrkan (upfördan 1785 och 1829.)
Lit. d. dito för Finska regem. kyrkan.
" e. dito för Svenska dº dº. 18[illegible]
Nº 17. privat tomt, derifrån elden utbröt den 18. Augusti 1821.
" 63. dito dito den 22 Maji år 1840.

Skala för Stads-planen.
50. 100. 200. 300. 400. 500.
alnar. Масштабъ для города. локти.

Stadens Omgifning.

Öster om Färsbringen är Wiborgska förstaden med tomter för militär Hospital af krono fall, samt pastors bohl, består af omkr: 15 à 20 gårdar.
Sydvest om staden är Sandby och Jockneholms förstäder, äfvenson Pasholmen (Suursaari). De förra bestå af Jämmanj: 60 à 70 gårdar. Vid Sandby finnes Nr: 1 Borgarnl: kyrkogård.
Vester om staden finnes Salviksmi förstad af omkr: 50. gårdar. Norr om förstaden finnes 2:ne tegelbruk.
På Vestra sidan om Krönoby pass finnes en liten ö, som kallas Lilla Sirnamäki (Pirkkola), som fordom torde hafva varit befästa af Sweaborgs Lär Wekkelax Kyrka fordom hafwa funnits, eller några andra förr (6 ef:) hus.

Окрестности города.

Къ востоку отъ крепости находится Выборгскій форштатъ въ 155. обыв. дворахъ съ строеніями купцовъ Всен. Госпиталя, дворовъ бывшей конюшни и домовъ оберъ пастора прихода Векселаксскаго.
Къ юго-западу: предмѣстіе Сайменское въ 16. и Суходольное въ 44. дворахъ, и Сосновый островъ (Суурсаари).
Къ Западу: предмѣстіе Сайменское въ 50. дворахъ.
Въ деревнѣ Спрёнсбю находится городъ Шпицрутенъ (Пирккола): m: e: мѣсто укрѣпленія.
Гора Сулеваарскаго кладбища служитъ мѣстомъ для трехъ церквей.

Историческая Карта
ГОРОДА ФРИДРИХСГАМА
и его окрестностей,
составленная
П. Г. Викманомъ
въ 1844-мъ году.

ОПИСАНІЕ.

Лит. А. Финская церковь, пригадлежащая ко временамъ Католическимъ, возобновлена въ 1828. году.
" В. Греко-Россійская церковь, освящена въ 1837. году.
" С. Шведская церковь, освящ: въ 1843. году.
" D. Ратуша, построена въ 1797. г.
" E, F, G, H, J, K. строенія и планы фрунта Кадетскаго Корпуса.
" L. Часовня (1837 г.)
" M. Гауптвахта.
" N. Инженерный дворъ.
" O. 2 офиц: 2-е этажн. Казармы. } сгорѣли въ 1840 году.
" P. Острогъ.
" Q. Штабъ Офиц: 2-е этаж. фрунтов. } году.
" R. Артиллерійскій дворъ.
" S. Провіантскій Магазинъ.
" T. одно этажная каменное строеніе, бывшее въ 1840. году помѣщеніе военныхъ Кантонистовъ.
" U. одно этажная Казарма.
" V. двухъ этажн: Казарма.
" X. пекарня.
" Y. Кузнецы: Кирпичная.
" Z. " сарай.
" W. Флагштокъ. (въ 1742 г. ?)
№ 72–75, № 80–81. новыя застроенныя и № 76–79. новая же часть застроенныя дворовыя мѣста.
Лит. a–b. новый переулокъ позади построенныхъ дворовъ
№ 67. бывшій постоялый дворъ.
" 70. мѣсто бывшаго Двора, гдѣ въ 1783. году Вел: Екатерина имѣла свое мѣсто пребываніе.
Лит. C. (гдѣ находится Шведская церковь) бывшій Комендантскій дворъ, мѣсто-пребываніе Короля Густава III-го въ 1783. году.
№ 39. неастроенный обыв: дворъ, гдѣ въ 1788. году Императоръ Павелъ I имѣлъ свое мѣсто-пребываніе.
№ 27. состоялъ подъ городск. клубнымъ домомъ между 1828–1840.
№ 71. бывшій дворъ окружнаго и Элементарнаго училища.
Лит. e. сигма ‡. бывшее мѣсто Петропавловской церкви (между 1785–1829.)
" d. мѣсто Финской полковой церкви.
" e. мѣсто Псковской церкви.
№ 17. неастроенный обыв: дворъ, гдѣ 6/18. августа 1821-го года открылся огонь.
" 63. мѣсто, гдѣ 22-го Маія 1840. года открылся пожаръ.

Transpt: hos F. Tengström.